

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KLASIČNU FILOLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

Stihovana korespondencija Urbana Lampredija i dubrovačkih pjesnika

Studentica: Tamara Markušić
Mentorica: dr. sc. Irena Bratičević

Zagreb, rujan 2017.

Zahvala:

Veliku zahvalnost na strpljenju i uloženom trudu dugujem u prvom redu svojoj mentorici prof. dr. sc. Ireni Bratičević koja mi je, prateći me u izradi ovog rada korak po korak, pomogla u ostvarenju željenog cilja.

Također, želim zahvaliti svojim prijateljima, a posebno Petru, bez kojih ovo latinsko iskustvo ne bi bilo isto.

Posebnu zahvalnost iskazujem svojim roditeljima i obitelji koji su me nesebično podržavali tijekom cijelog studiranja.

A najveću zaslugu onoga što sam postigla pripisujem svom suprugu koji je uvijek bio tu uz mene i bez kojega ovo sve ne bi bilo ostvareno.

Velika hvala svima!

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. URBANO LAMPREDI.....	5
2.1 ŽIVOT I DJELA.....	5
2.2 DUBROVNIK ZA VRIJEME URBANA LAMPREDIJA.....	9
3. RUKOPIS 162 ARHIVA MALE BRAĆE U DUBROVNIKU.....	12
4. INTERPRETACIJA ODABRANIH PJESAMA.....	15
5. UPORABA RUKOPISNE BAŠTINE U NASTAVI LATINSKOG JEZIKA.....	27
6. ZAKLJUČAK.....	29
7. LITERATURA.....	30
8. PRILOG.....	32

1. UVOD

Tema ovoga rada je stihovana korespondencija na latinskom jeziku između Urbana Lampredija, talijanskog književnika prve polovice 19. stoljeća, i poznatih dubrovačkih pjesnika, za vrijeme kratka Lampredijevog boravka u Dubrovniku.

Poslužili smo se za izradu rada rukopisom 162 Arhiva Male braće u Dubrovniku, o kojemu će biti riječi nešto kasnije. Da se u Dubrovniku toga doba istovremeno gaji književnost na tri jezika dokazuje nam i sam rukopis, no u ovom radu, zbog opsega građe te zbog područja studija odlučila sam odabrati nekoliko latinskih pjesama te ih pokušala prvo prepisati a zatim interpretirati, locirajući gdje i kada su pisane, o čemu se u njima govori te izdvojiti zanimljivosti koje možemo povezati s hrvatskim latinistima toga doba i njihovime vezama s talijanskim gostom. Interpretirane su pjesme uglavnom prigodnice, što je bila i književna tendencija toga doba.

Naime, „to se vrijeme pojedinačnim ili u zbirke sabranim pjesmama obilježavaju za sredinu važni događaji kao što su dolasci vladarskih namjesnika i posjeti careva, imendani i rođendani, vjenčanja i sprovodi, rođenja i smrti, bolesti i ozdravljenja, pobjede i porazi u ratu, mlade mise i korizmene propovijedi, imenovanja redovničkih provincijala i ustoličenja biskupa, porinuća brodova i pomrčine sunca, objavljivanja knjiga i nabava novih tiskarskih slova. Već pregled kataloga rukopisa koji se čuvaju u Znanstvenoj knjižnici i Knjižnici Male braće u Dubrovniku ukazuju na to da je riječ o više od tri stotine i šezdeset zavedenih rukopisa koji sadržavaju latinsku prigodnu poeziju nastalu u 19. stoljeću.“¹

¹ Bratičević Irena, *Latinsko prigodno pjesništvo u Dubrovniku u 19. st.*, *Latina et Graeca* 8 (2005), str. 15-16

2. URBANO LAMPREDI

2.1 ŽIVOT I DJELA

Većinu podataka o Urbanu Lamprediju koje ću ovdje navesti pronašla sam u *Dizionario biografico degli italiani*² te u vrijednoj autobiografiji koju je u već ostarjelom i bolesnom stanju sam Lampredi napisao za *Giornale Arcadico di scienze lettere ed arti*, a objavljena je posmrtno 1840. godine.³

Urbano Lampredi rođen je 13. veljače 1761. u Firenci od oca Cosima i majke Anne Marije Rozzini, kršten kao Iacopo Giuseppe Felice. S nepunih dvadeset godina ulazi među pijariste,⁴ te u njihovu redu 1783. izriče zavjete, a već 1784. poslan je u renomiranu školu Tolomei u Sieni, gdje je desetak godina podučavao filozofiju. U to vrijeme nastaju njegova filozofska djela i započinje prijevod *Ilijade*.

Potkraj stoljeća, sekularizacijom, ulazi u toskanski politički život, ponajprije zbog revolucionarnih ideja, ali koje nažalost ne uspijeva ostvariti. Vraća se u rodnu Firencu kao obični opat i ulazi u književne krugove. Seli se zatim u Rim, koji je tada bio pod Napoleonom dio Rimske republike, gdje se odmah uključuje u patriotske radikalne krugove postajući jedan od glavnih likova tadašnjeg rimskog političkog života (za što se kasnije kaje) sve dok ne postane direktor glavnog rimskog lista *Il Monitore romano*, objavljivano od 21. veljače 1798.

Ondje djeluje nešto više od godinu dana sve do pada Rimske republike, kada odlazi u progonstvo u Francusku, u Pariz. Zbog političkih netrpeljivosti između talijanskih prognanika i tamošnje vlasti prihvaća mjesto nastavnika matematike i latinskog u mjestu Sorèzeu i kasnije u Toursu. Unatoč udaljenosti održava i dalje prisne odnose s književnim krugovima u Parizu, posebno sudjelujući u raspravi koja se vodila oko Vincenza Montija 1807. u francuskim novinama. Ostaju nam nepoznati razlozi koji su potaknuli Lampredija na kasniji dug i

² [http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-lampredi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-lampredi_(Dizionario-Biografico)/) (preuzeto 08.08.2017)

³ http://periodici.librari.beniculturali.it/visualizzatore.aspx?anno=1840&id_immagine=18181269&id_periodico=6648&id_testata=28 preuzeto 10.08.2017 (str. 338-348 u prilogu)

⁴ *Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*

pustolovan put Europom, koji se nesretno završio u Španjolskoj, gdje je opljačkan i prisiljen na povratak u domovinu, odabravši ovaj put Milano, kulturni centar tadašnjeg doba.

U Milanu dobiva mjesto profesora matematike, zahvaljujući prijatelju Luigiju Lambertiju, također prognaniku iz Rimske Republike, koji će ga zbližiti s Vincenzom Montijem, koji je tada bio posvećen vrijednom prijevodu *Ilijade*. Lampredi, osim što postaje učitelj Montijevoj kćeri, Costanzi, uvelike potpomaže i savjetuje Montija tijekom samog prevođenja, često ga javno braneći u raspravama o prijevodima Homera, koje je poticao uglavnom Ugo Foscolo, Lampredijev književni neprijatelj.

Netrpeljivost između Lampredija i Foscola nastavila se uključenjem Lampredija u tjednik *Il Poligrafo*, koji je bio koncipiran kao svojevrsna oporba Foscolovim *Annali di scienze e lettere*. U *Poligrafo* Lampredi je žestoko osudio Foscolovu tragediju *Ajace*, shvaćajući političku situaciju u tragediji kao svojevrsnu Foscolovu kritiku vladajućima. Lampredi ga je u književnim krugovima opisivao sarkastičnim epigramima kritizirajući Foscolovu površnu osobnost, a ovaj se branio otrovnim stihovima. Žestoka rasprava između dvojice nastavlja se Foscolovim djelom *Hypercalypseos liber singularis* (1816), gdje prikazuje Lampredija u liku koji potiče svađu i neslogu. I dok ga mnogi hvale, u svojim epigramima Foscolo ga opisuje kao čovjeka koji je u svome životu u svemu bio polovičan, smatra ga polukritičarom, poludoktorom, poluhelenistom, polupristašom spartanske strogoće a poluhedonistom, polupjesnikom, polušaljivcem, polufratrom, polučovjekom, polupoličarom, pitajući Lampredija kao matematičara kako to, da pored tolikih polovina ništa nije u cijelosti? Kako to da, kada se sve zbroje, daju kao rezultat nulu?⁵

Kao sljedeće boravište Lampredi bira jug Italije, Napulj, gdje odlazi kao privatni učitelj djece Pignatellija, tadašnjeg princa Strongolija. Boravkom u Napulju Lamprediju se

⁵ http://www.martinosanna.de/ugofoscolo/testi/e06_contro_urbano_lampredi.php (preuzeto 08.08.2017)

CONTRO URBANO LAMPREDI

Dimmi tu, che pur sei mezzo algebrista,
Come avvien questo? Tu se' mezzo critico,
Mezzo sacro dottor, mezzo ellenista,
Mezzo spartano, mezzo sibaritico,
Mezzo poeta, mezzo freddurista,
Mezzo frate, mezz' uom, mezzo politico:
Come, in tante metà, nulla è d'intero?

ukazala prilika za aktivnim sudjelovanjem u tamošnjim novinama, a zapažen je osobito njegov doprinos ispravaka i dopuna Montijevo *Vocabolario della Crusca*, gdje se Lampredi zauzeo za izvorni toskanski purizam. Nažalost, Lampredijevim putovanjima nema kraja, tako se vraća još jednom u rodnu Firencu, zatim Pariz, London, opet Pariz i na koncu u Italiju.

Kratak ali dojmljiv boravak koji je Urbano Lampredi proveo u Dubrovniku u talijanskim je izvorima tek spomenut, a nama posebno zanimljiv za temu ovog rada. Godine 1825. godine Lampredi dolazi u tadašnju Ragusu kao gost Nikole Pucića Sorkočevića i ondje provodi gotovo dvije godine (od 31. kolovoza 1825. do 24. svibnja 1827.),⁶ družeći se i surađujući s braćom Chersa i Stulli.

Urbano Lampredi kao talijanski pijarist i pristaša klasicističkog purizma sudjeluje u promicanju djela dubrovačkih književnika s kojima izmjenjuje nezanemarivu stihovanu korespondenciju na latinskom i talijanskom.

Upravo u ovo vrijeme dok je predavao u Dubrovniku na pijarističkom kolegiju, napisao je komentar Montijeve talijanske prozne verzije *Ilijade*.⁷ Pišući Montiju, spominje i Rajmunda Kunića i Bernarda Džamanjica, dubrovačke prevoditelje Homerovih djela s grčkog na latinski, i predstavlja Montiju mladog pjesnika i prevoditelja Antuna Kršu, za kojeg se nadao da će doseći njihovu slavu. Povod tome, ili bar izlika, bio je Kršin prijevod Montijeve idile *Le nozze di Cadmo e d'Ermione* na latinski, dodan istom prigodom kao prilog Lampredijevu pismu. Želeći podijeliti s prijateljem oduševljenje što daleko od rodne Italije uživa i dalje u društvu vrsnih latinista, Lampredi potom upoznaje Montija i s gotovo čitavom *sjajnom školom*, u koju pored spomenutih ubraja Stayeva nećaka Petra Frana Aletina-Staya, Marka Faustina Galjufa, pa Nika, sina Rafa Androvića, svoga domaćina Nika Pozza-Sorga, Luka Stullija i Toma Kršu, mlađeg brata prevoditelja Montijeve idile.⁸

Tek 1827. vraća se Lampredi u Napulj, gdje uz mirovinu koju mu je omogućio Francesco Ricciardi, ban Camaldolija, kojemu je neizmjereno zahvalan, živi skromno svoje posljednje dane. No unatoč starosti i bolesti (u autobiografiji spominje infekciju hipohondrije)

⁶ Ćosić Stjepan, *Luko Stulli i dubrovačka književna baština*, Anali Dubrovnik 41 (2003), str. 269.

⁷ Lampredi Urbano, *Lettera di Urbano Lampredi al cavaliere Vincenzo Monti alla sua traduzione dell'Iliade*, Milano 1827.

⁸ Vuković Goran, *Dubrovački klasicistički krugovi*, ADRIAS 18, 2012. (str. 52)

Lampredi, helenofil do samoga kraja, nastavlja s prijevodima grčkih pisaca dovršivši desetogodišnji komentar na djela Homera i otkriva još poneke manje pisce.

Urbano Lampredi umire 23. veljače 1838. u Napulju.

Najvažnija djela po kronološkom redu:

La corsa nella piazza di Siena, Siena, 1793.

Ricrche sopra una nuova specie di conoidi coniche, Siena, 1794.

Alli cittadini tribuni per la comune di Bevagna, Rim, 1798.

Il sogno di Partenope, Napulj, 1817.

Il sogno di Scipione, Napulj, 1818.

Alla memoria della contessa Anna Orloff, ode, Pariz, 1824.

Il canto 23. dell'Odissea d'Omero volto in endecasillabi italiani, Napulj, 1830

Alcuni saggi di una nuova traduzione inedita poetica italiana dell'Odissea, Napulj, 1830.

Saggio di traduzioni in versi sciolti del poema d'Oppiano Cilice sulla caccia e la pescagione, Palermo, 1830.

Lettera al sig. Raffaele Liberatore intorno ad alcune proposizioni contenute nella lettera di V. Monti all' ab. Bettinelli, Napulj, 1831.

I fenomeni / Le apparenze celesti d'Arato Solitano, Napulj, 1831.

All'onoranda memoria di Luisa Ricciardi...lettera encomiastica..., Napulj, 1832.

Nuovo volgarizzamento metrico della Iliade..., Napulj, 1833.

Opere inedite e rare di Vincnzo Monti (6 knjiga), Napulj, 1833 – 1836.

La presa di Troia, Napulj, 1834.

Egloga di messer Lodovico Ariosto con altre poesie similmente inedite, Napulj, 1835.

Lettera...sul merito della versione della morte di Abele di Salomone Gesner da Felice Bisazza, Messina, 1835.

Još poneka djela mogu se pronaći na popisu u autobiografskom članku u *Giornale Arcadico di scienze lettere ed arti* u prilogu.

2.2 DUBROVNIK ZA VRIJEME URBANA LAMPREDIJA

Urbano Lampredi dolazi u Dubrovnik već u starijoj životnoj dobi. Dubrovnik koji ga tada dočekuje najbolje nam je dočarao svojim opisima i sjećanjima Josip Bersa,⁹ rođeni Zadrani, koji se još kao dijete doselio s obitelji u Dubrovnik, četrdeset godina nakon Lampredijevog boravka u kući Nikole Lucijanov Pucića Sorkočevića i Jelene Orsat-Lujove Ranjine udane Pucić-Sorkočević.¹⁰ Poznanstvo između Urbana Lampredija i Nikole Pucića-Sorkočevića, pretpostavljam, potječe iz Nikolinih studentskih dana, kada je Lampredi predavao na fakultetu u Sieni, a Pucić ondje studirao.

S političkim, društvenim i gospodarskim slomom Mletačke Republike (1797) započinje za Dubrovnik jedna nova epoha. Nakon kratke francuske vlasti i Napoleonovog poraza, na Bečkom kongresu 1815. dubrovački diplomati pokušavaju obnoviti Republiku, no ne uspijevaju zbog austrijskih težnji za širenjem teritorija, čime nastaje gospodarski i financijski raspad nekadašnje države. Slijede desetljeća austrijskog centralizma popraćena gospodarskom stagnacijom i političkom represijom, isprepletenima s prvim odjecima ilirskog pokreta.

Tadašnja austrijska vlast, pod carem Franjom I, nastojala je pratiti zbivanja među dubrovačkom vlastelom čiji je broj bio već uvelike umanjen, ali je i dalje zadržana stara podjela na Salamankeze i Sorboneze. Vlastela je viđena uglavnom kao nesposobna, neobrazovana, lijena i politički nepouzdana, takva da ne zavređuje državne službe, što će se tek kasnije promijeniti odumiranjem republikanskog otpora, pa ju tako pronalazimo opisanu

⁹ Bersa Josip, *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik: Matica hrvatska Dubrovnik, 2002.

¹⁰ Fizičar Nikola Pucić-Sorkočević i skladateljica Jelena Ranjina Pucić-Sorkočević vjenčali su se 11. srpnja 1813. godine u Čilipima, a živjeli su u palači u ulici Miha Pracata u Dubrovniku koja je nakon njihove smrti postala vlasništvo bolnice Domus Christi. Prilikom njihova vjenčanja stihove im posvećuju Petar Ignacije Franatićin Sorkočević Crijević, Urban Appendini te Bernard Džamanjić-Crijević. Zajedno imaju dva sina, Lucijana i Orsata, te tri kćeri, Dešu, Maru i Marinu.

Nikola Pucić-Sorkočević, jedini preživjeli sin od trojice braće i šest sestara, studirao je u Sieni, vjerojatno prirodne znanosti, gdje je 1791. obranio rad pod naslovom *Specimen Physico-Mathematicum*. Potom je u Dubrovniku ušao u Veliko vijeće. Početkom 19. st. pripadao je struji monarhista-austrofila, a poslije je postao frankofil. Sudjelovao je na posljednjem sastanku dubrovačke vlastele nakon pada Dubrovačke Republike, održanom 18. siječnja 1814. godine i bio jedan od najgorljivijih protivnika priznavanja austrijske vlasti, da bi mu 1817. Austrija potvrdila plemstvo i godinu dana kasnije grofovstvo. Pretrpio je veliku materijalnu štetu početkom stoljeća, u ratnim razaranjima upavši u dugove. 1835. odlazi u Beč tražeći pomoć od cara Franje I. pri prodaji naslijeđene imovine, međutim Ferdinand I. dodijeli Puciću tek malu mirovinu. Nikola Pucić-Sorkočević umire u Beču od kolere 1855. godine, „u siromaštvu“. Njegova supruga umire 5. prosinca deset godina kasnije, zbog anasarke. Jelena Pucić-Sorkočević školovala se također u Italiji te izvršno poznavala talijanski i latinski jezik. Talijanske stihove je upućivala Nikoli dok je kao Marmontov pobočnik kratko boravio u Ljubljani, a kasnije na latinskom dok je bio u Beču. Smatra se prvom hrvatskom skladateljicom, a ujedno i prethodnicom romantike u hrvatskoj glazbi. (prema: Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 6, Odabrane biografije (Pi-Z)*, HAZU, Zagreb-Dubrovnik, 2015, str. 74-76, 122-123)

kao siromašnu u novčaniku, ali i u glavi. Plemići toga doba često su pokušavali stvarati neku organiziranu skupinu protivnika novog stanja, a austrijska taktika otupljivanja nezadovoljstva vlastele i puka pokazala se dugoročno uspješnom.¹¹

I sam Lampredi u predgovoru djela Toma Krše *Della vita e degli scritti di Didaco Pirro altramenti detto Iacopo Flavio Eborense* opisuje nam Dubrovnik kako ga je zatekao, nalazeći se tada u Orašcu. Opisuje tlo u podnožju brda, vidi da je bogato maslinicima i vinogradima ograđenima kamenim zidovima, a od plodova hvali vino malvaziju. Kaže kako se na početku stoljeća zbog upada u grad Crnogoraca ali i drugih (misli se vjerojatno na pljačke Crnogoraca i Rusa pred sam kraj Dubrovačke Republike), koji su opustošili i zapalili mnogo kuća, stanovništvo barem za petinu smanjilo. Ali unatoč tada suženim granicama, Dubrovčani i dalje njeguju kako grčku i latinsku, tako i talijansku i ilirsku književnost. Hvali tek neke od učenih Dubrovčana koje poznaje: književnike Petra Aletina i Marka Faustina Galjufa, drage i štovane prijatelje Antuna i Toma Kršu, liječnika Luka Stullija, kanonika Rada Radelju, svećenika Beninja Albertinija, dominikanca i profesora retorike Anđela Maslaća, vrsnog znalca antičkih i modernih jezika Antuna Ljepopillija, odvjetnika Antuna Kaznačića, plemića Nikolu Pucića Sorkočevića, liječnika Miha Dadića, pjesnika Vlaha Stullija, autodidakta grčkog jezika Nikolu Androvića, zatim liječnika Đura Hidžu, opata Ivana Salatića, plemića Petra Ignacija Sorkočević-Crijevića te opata Džamanjića.¹²

U Bersinim *Dubrovačkim slikama i prilikama* susrećemo najpoznatije ličnosti tadašnje dubrovačke vlastele, koji se osim hrvatskim jezikom, služe još uvijek i talijanskim i latinskim: „Ali ko da nabroji sve Dubrovčane tih godina, koji bi se u svojim književnim radovima samo kadnokada sjetili majčina jezika, a inače pisali sve samo latinski i talijanski? Bilo ih je nevjerojatno mnogo. [...] Na njihovim sijelima razgovor se vodio skoro samo na talijanskom jeziku. Prevlast, koju je ovaj jezik stekao u viđenijim društvenim krugovima, a skoro isključivo u muškom svijetu, bila se već davno pojavila, a pomogle su joj mjesne talijanske škole, talijanska sveučilišta i zabrana domaćeg jezika u državnim uredima. Izučenim Dubrovčanima talijanski je u ono doba bio postao jezikom kulture [...] Dubrovčanin, koji je s porodicom bez izuzetka hrvatski govorio, kad bi se latio talijanskog jezika, zadivio bi i same Talijane savrшеноšću govora. U predgovoru knjige Toma Cherse o životu i djelima Didaka

¹¹ Ćosić Stjepan, *Dubrovnik nakon pada Republike (1808–1848)*, Dubrovnik 1999 (str. 152-171).

¹² Krša Tomo, *Della vita e degli scritti di Didaco Pirro altramenti detto Iacopo Flavio Eborense*, Firenze 1826 (str. XIII - XXI).

Pira, sam Urban Lampredi kaže (1826.), da „u Dubrovniku pišu krasno i pravilno talijanski čeljad, kojima dojilja nije bila ni Lombardanka ni Rimljanka, ni Toskanka, nego Ilirka.“¹³ Tako je na primjer Tomo Krša znao napamet recitirati Danteovu Božanstvenu komediju, a bio je plodan pjesnik kako talijanskih tako i latinskih stihova, a i Jelena Ranjina Pucić Sorkočević upućuje svom gostu sonet na talijanskom jeziku,¹⁴ prvi u našem rukopisu.

„Najsajnije kućne zabave bila su sijela sa kazališnim igrama, po tradicionalnom dubrovačkom običaju, da u svakoj poboljoj kući svakom važnijom prigodom bude teatralna predstava, osobito na svadbama. U tome su se isticale vlasteoske porodice Gozze, Natali, Sorgo i kuća Nike Pozze Staroga.“¹⁵ Ali pronalazimo ih i u palači Vladislava Gučetića¹⁶ koja je kasnije prenamijenjena u kazalište, 1824. godine (nakon požara koji je 1817. uništio staro kazalište arsenala, Orsan), kao i u tadašnjim ljekarnama, gradskim kavanama, u brijačnicama, u „kamarama od posjeda“, na dvorima vlastele gdje se dolazilo na razgovor uz kavu.

Prema fra Inocencu Čuliću Dubrovčani toga doba uglavnom ne vole habsburšku vlast, ona im je neprijatelj zbog poreza, zbog slabih mjesnih vlasti, zbog slabe trgovine i pomorstva, da ne mogu zaraditi ni za život. Ali unatoč tome Dubrovčani su mirni, ili neznalice, i nisu se bili spremni urotiti protiv Austrije. Naime, odjeci europskih revolucionarnih pokreta bili su na dubrovačkom tlu prilično slabi. Opći društveni zamor, jak policijski pritisak, nedostatak tiska, izoliranost i slabe komunikacije najvažniji su razlozi zbog kojih u gradskom društvu Dalmacije nije bilo značajnijih revolucionarnih istupa.¹⁷

¹³Bersa Josip, *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik: Matica hrvatska Dubrovnik, 2002 (str. 176-177)

¹⁴Rukopis 162, Arhiva Male Braće Dubrovnik, *Ad Urbano Lampredio sonetto*

¹⁵Bersa Josip, *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik: Matica hrvatska Dubrovnik, 2002 (str. 122)

¹⁶Gučetić je u svojoj palači otvorio malo kazalište s dvama redovima drvenih loža i bio je jedna od najoriginalnijih dubrovačkih pojava XIX. st. (prema: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=23663>, preuzeto 9.8.2017)

¹⁷Čosić Stjepan, *Dubrovnik nakon pada Republike (1808–1848)*, Dubrovnik 1999 (str. 152-171)

3. RUKOPIS 162 ARHIVA MALE BRAĆE U DUBROVNIKU

Rukopis 162 Arhiva Male braće, pisan tridesetih godina devetnaestog stoljeća u Dubrovniku, nalazi se u katalogu pod naslovom „Zbirka dubrovačkih latinskih, talijanskih i hrvatskih pjesama XIX. stoljeća“¹⁸. Veličine je 21,3 x 14,7 cm, ima dva svešćića s ukupno 118 listova, a od toga prve dvije stranice i od 90. do kraja su prazne. Rukopis se nalazi u izgrizenom kartonskom omotu. Broj stranica, njih 89, ispisan je u lijevom ili desnom gornjem kutu.

Radi se o zbirci pjesama: soneta, oda, elegija, madrigala i epigrama, ukupno njih 65 s ukupno 1522 stiha. U rukopisu pronalazimo 37 pjesama na latinskom jeziku, 27 na talijanskom te jednu, predzadnju, na hrvatskom jeziku. Tu je i jedno prozno pismo na talijanskom. Riječ je o stihovanoj korespondenciji Urbana Lampredija s poznatim dubrovačkim pjesnicima za vrijeme njegovog kratkog boravka u Dubrovniku od 1825. do 1827.

Osim Urbana Lampredija susrećemo i ove autore: Jelenu Ranjinu Pucić-Sorkočević, Antuna i Toma Kršu, Luku Stullija, Đura Hidžu, Beninja Albertinija, Rafa Radelju, Nikolu Androvića, Marina Zlatarića, Nikolu Ivelju, Onofrija Minzonija, Bazilija Bubanovića, Antuna Ljepopillija, Vlaha Stullija te Mata Sorkočevića.

Radi boljeg snalaženja numerirala sam pjesme prema redoslijedu kako su raspoređene u samom rukopisu, napisala adresate i adresante, te označila pjesme odabrane za interpretaciju:

- I. Elena Ragnina Pozza Sorgo – Urbano Lampredi
- II. Urbano Lampredi – Elena Ragnina Pozza Sorgo
- III. Chersa Antun – Helenae Ragninae Pozzae
- IV. (a) Chersa Antun – Ad convivas suos
- V. (b) Chersa Antun – Ad D. Lucam Stullium
- VI. Chersa Antun – Ad Urbanum Lampredum
- VII. Urbanus Lampredus – Ad. Ant. Chersa
- VIII. Chersa Antun – Ad Urbanum Lampredum

¹⁸ Brlek Mijo, *Rukopisi Knjižnice Male braće u Dubrovniku, knjiga I.*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952., str. 152-153.

- IX. Chersa Antun – Ad eundem
- X. Urbanus Lampredi – Ad Ant. et Thomam fratres Chersa
- XI. Chersa Antun – Ad Urbanum Lampredum
- XII. Urbano Lampredi – Ad Ant. Chersam
- XIII. Chersa Antun – Ad Urbanum Lampredum
- XIV. Georgius Higgia – Ad Urbanum Lampredum
- XV. Urbanus Lampredus – Ad Georgium Higgiam
- XVI. Urbanus Lampredus – Ad Lucam Stullium
- XVII. Urbanus Lampredus – Ad P. Benignum Albertini
- XVIII. Stulli Luko – versione in ottava rima
- XIX. Benignus Albertinis – Urbano Lampredi
- XX. Benignus Albertini – Ad Urbanum Lampredum
- XXI. Luca Stulli – De Urbano Lampredi ad socios suos
- XXII. Luca Stulli - Aliud
- XXIII. Urbanus Lampredus – Antonio Chersae
- XXIV. Antonius Chersa – Urbano Lampredi
- XXV. Đuro Hidža – Ad Urbano Lampredi sonetto
- XXVI. Luka Stulli – Ad virum egregium Thomam Turner epigramma
- XXVII. Urbano Lampredi – traduzione madrigale in forma di cantata
- XXVIII. Antonius Petrus Liepopillus – Ad Urbanum Lampredum elegia
- XXIX. Raphael Radeglia – Ad Urbanum Lampredum
- XXX. Urbano Lampredi – Al Dr. Stulli
- XXXI. Luca Stulli – capitolo responsivo
- XXXII. Raphael Radeglia – Ad Lucianum Nicolai L. Pozza Ode
- XXXIII. Urbano Lampredi – Al sign. Canonico Radeglia
- XXXIV. Raphael Radeglia – Aegrotante Urbano Lampredio ad Phoebum
- XXXV. Onofrio Minzoni – Su la morte di Cristo
- XXXVI. Urbano Lampredi – Amore punto da un'ape (sonetto)
- XXXVII. Urbano Lampredi – Amore punto da un'ape
- XXXVIII. De nivangio Cocyge laborante (tal.)
- XXXIX. De nivagio Cocyge laborante
- XL. Ottonari di U. Lampredi sullo stesso soggetto
- XLI. Luca Stulli – Risposta ad Urbano Lampredi
- XLII. Rajmundus Cunichius – De Dante Alighieri ad Florentiam epigramma

- XLIII. Urbano Lampredi – versione in italiano, sonetto
- XLIV. Antonius Chersa – Clarissimo viro Urbano Lampredo
- XLV. Antonius Chersa – Urbano Lampredi Ant. Chersa fratris sui Commentarium de vita et scriptis Flavii Jacobi Eborensis...elegia
- XLVI. Antonius Chersa – Urbano Lampredio
- XLVII. Georgius Higgia – Ad Urbanum Lampredum melancolico morbo detentum Georgii Higgia medic. physic. Elegia
- XLVIII. Urbanus Lampredus – Ad Lucam Stulli med. physic.
- XLIX. Urbano Lampredi – Ringraziamento e preghiera a Dio per aver io dormito 1 ora e mezza continua
- L. Urbano Lampredi – sonetto narrativo al Dr. Stulli
- LI. Urbano Lampredi – Due ottave recitate dagli scolari del ginnasio in occasione che si portò a vedere le scuole un Ces. Reg. consigliere aulico venuto da Zara
- LII. Urbano Lampredi – Al sign. Dr. Stulli
- LIII. Matthaeus Sorgo – Ad Urbanum Lampredi
- LIV. Ignoti auctoris – Ad Urbanum Lampredum epigramma
- LV. Urbanus Lampredus – Ad Matthaeum Sorgo epigramma
- LVI. Urbanus Lampredus – Aliud ad eundem
- LVII. Urbano Lampredi – Lettera scritta da Val di Noce al sign. Antonio Chersa
- LVIII. Urbano Lampredi – Parafrasi italiana della Favola di Fedro
- LIX. Urbano Lampredi – Al sign. Niccolò Andrović madrigale
- LX. Urbano Lampredi – Sonetto per un pranzo dato a U. L. dal P. Angelo Maslač OP
- LXI. Urbano Lampredi - Al medesimo P. Maslach sonetto
- LXII. Urbano Lampredi – 'Non perché cosa comunissim' è'
- LXIII. Urbano Lampredi – Al sign. Conte Niccolò Pozza-Sorgo
- LXIV. Đuro Hidža – U smrt gosp. Nika Pozze pjesan
- LXV. Urbano Lampredi – versione italiana

4. INTERPRETACIJA ODABRANIH PJESAMA

Antun Krša Urbanu Lamprediju (VI. – str. 5)

Prva odabrana pjesma je epigram od pet elegijskih distiha koju je 23. listopada 1825. napisao Antun Krša¹⁹ Urbanu Lamprediju, otprilike dva mjeseca nakon Lampredijevog dolaska u Dubrovnik. Krša se obraća Lamprediju apostrofom „veliki Lamprede“. Upućuje mu ovaj epigram kako bi mu prenio upit prijatelja, koji nije imenovan već antonomazijom opisan kao čovjek povezan s Kršom velikim prijateljstvom (4), a koji ga je pitao, kada bi trebao opisati Lampredija nekom časopisu, bi li ga predstavio kao Talijana ili pak kao Toskanca (1-4). Krša kaže kako je neodlučan jer ne bi bilo pogrešno nazvati ga Toskancem budući da ga je rodila Toskanka, ali ni Talijanom budući da mu je Italija domovina (5-8), ipak najradije bi ga opisao kao Europljanina, jer ga svaki dio Europe želi zvati svojim (9-10).

Krša ovdje opisuje Lampredija kao čovjeka slavnih djela i velikog talenta (7). Spominje njegove korijene i nadovezuje se na njegova mnogobrojna putovanja Europom gdje je, unatoč napetoj političkoj situaciji, ostao zapažen po svojem talentu. Ovim epigramom kao da ne želi uvrijediti Lampredija kojim krivim pridjevom već ga indirektno pita za mišljenje.

Urbano Lampredi Antunu Krši (VII. – str. 6)

Epigram od ukupno devet elegijskih distiha Lampredijev je odgovor na Kršinu pjesmu broj 6 iz našeg rukopisa, napisan točno sljedeći dan, tj. 24. listopada 1825. Urbano Lampredi započinje epigram pitanjem pokušavajući ublažiti prijateljeve pohvale kako ga iste ne bi više ponizile nego što bi ga uzvisile (1-3). Govori o sebi u trećem licu, nazivajući se Kršinim prijateljem i pozivajući ga da ga poštedi nezaslužених pohvala (naglašava ih etimološkom figurom *laudibus/laudatorem/laudatum/laudes* 4-6). Naime, one mogu izazvati zavist, koja izvrće smijehu i onoga koji hvali i pohvaljenoga, čak umanjuje i zaslužene pohvale. Ističe kako su i Talijani i Francuzi i Španjolci i Britanci poznavali Lampredija samo izvana, ali

¹⁹ Antun Krša je latinski i hrvatski pjesnik i prevoditelj. Rođen je 18.10.1779. u Dubrovniku. Osim studija retorike i filozofije, završio je u Italiji i studij prava, te je u Dubrovniku radio kao sudac i tužitelj. Tijekom boravka u Italiji s bratom Tomom Kršom upoznao je mnoge talijanske klasiciste, među njima i Urbana Lampredija, bio je vrstan erudit te član rimske Accademie degli Arcadi. Pripadao je posljednjem dubrovačkom krugu latinista prigodničara zajedno s F. M. Appendinijem, B. Džamanjićem, Đ. Ferićem, Đ. Hidžom, L. Stullijem, R. Androvićem te bratom T. Kršom. Krša je ponajviše bio latinist koji često pjesme suvremenika prevodi na latinski ili francuski. Rjeđe je pisao na hrvatskom i talijanskom. U njegovu opusu prevladavaju klasicistički žanrovi: elegije (najviše pjesama nalazi se u zbirci *In morte di Tommaso Chersa versi*, u kojoj zajedno s hrvatskim i talijanskim književnicima oplakuje bratovu smrt), epigrami i ode (prijevod Montijeve ode *Sopra i palloni volanti*), a dio njegova književnog rada ostao je neobjavljen do danas. Umire 18.6.1838. u Dubrovniku. Prema: *Hrvatska književna enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2010, sv. 2, str. 444.

nitko zapravo nije spoznao njegov talent. Tu površnost opravdava vremenom u kojemu živi, nestabilnom političkom situacijom i nenaklonošću sudbine (7-10). Nije mu bitno hoće li ga zvati Talijanom ili Europljaninom, ali bi izrazito volio kada bi bio nazvan po Krši (11-15). To nam pokazuje poštovanje i blizak odnos koji su dvojica prijatelja njegovali, kao i Kršinu društvenu ulogu u tadašnjem Dubrovniku, ciljajući možda i na to da je Krša među malobrojnima zaista prepoznao Lampredijeve vrijednosti. Spominje i moguće priključenje braći Krša učenog Luka Stullija,²⁰ nazivajući ga jednim od najvećih među pjesnicima toga doba u Dubrovniku. Kada bi se Lampredijeva želja ostvarila, tek bi ga tada, zasigurno, cijela Europa željela zvati svojim (16-18).

Antun Krša Urbanu Lamprediju (VIII. – IX. – str. 7)

Korespondencija između dvojice prijatelja nastavlja se kraćim Kršinim epigramima koji sadrže po tri elegijska distiha, a napisani su istoga dana, 25. listopada 1825. Krša se obraća prijatelju nazivajući ga svojim uresom i naglašava kako ga smatra i naziva velikim otkada ga poznaje, ali da se zapravo oni trebaju nazivati njegovima, gdje vjerojatno aludira na povezanost onodobnih dubrovačkih pjesnika s Italijom i njihovu privrženost Lamprediju kao svojevrsnom uzoru. Lampredija poštuje i smatra svojim bratom. Iznova ponavljanjem riječi istoga korijena *meus, mihi, meo* naglašava koliko zapravo već smatra Lampredija svojim, ali u posljednjem stihu donosi svojevrsnu antitezu kad izražava želju da Lampredi njega i ostale pjesnike također smatra svojim. Cijeli drugi epigram svojevrsna je metafora kojom Krša želi ukazati Lamprediju kako ih zapravo on sve potiče na književni rad i pisanje stihova.

Anaforom *te veniente/te cedente* naglašava kako kada Lampredi dolazi (iako, koliko je nama poznato, Lampredi je boravio u Dubrovniku samo spomenute dvije godine i nemamo podatak je li se tijekom toga kratkog vremena još koji put vraćao u Italiju ili nije), dovodi sa sobom i muze koje Krša ovdje prema antičkim uzorima (Ovidije, Vergilije, Propercije) naziva

²⁰ Dubrovčanin Luko Stulli (1772-1828) bio je pisac svestrana interesa, liječnik, znanstvenik, pjesnik i prevoditelj te jedan od najznačajnijih pripadnika klasicističkog kulturnog kruga koji je potkraj 18. i u prvim desetljećima 19. stoljeća obilježio dubrovačku književnu i intelektualnu povijest. Studirao je medicinu i filozofiju u Bologni, te se dalje usavršavao u Firenci, Rimu i Napulju, a u Dubrovniku od 1799. obavlja razne liječničke službe sve do smrti. Napisao je mnogobrojne medicinske rasprave i prirodnoznanstvene radove, na latinskom i na talijanskom. Usporedno je održavao i književnokulturne veze s talijanskim klasicistima. Bio je član rimske Accademije degli Arcadi. Uz antičke pjesnike glavni su mu uzori bili dubrovački latinisti, koje u svakome trenutku veliča. 1826. objavljen je njegov talijanski prijevod pjesme Ignjata Đurđevića (1675-1737) pod naslovom *L' Ombra di Ovidio. Ovvero lodi della lingua illirica di don Ignazio Giorgi* (Ragusa: Antonio Martecchini, 1826). Riječ je o 228 simetričnih osmeraca pjesme iz Đurđevićeva ciklusa *Pjesni ljuvene*. Izdanje je posvećeno upravo Lamprediju. U njemu se nalazi i grčki epigram koji je u Lampredijevu čast sastavio Nikola Andrović, a Stulli ga je također prepjevao na talijanski. Stulli je pisao sonete, epigrame i elegije na latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku, prožimajući ih antičkim motivima ali i dubrovačkom tradicijom. Smatra se jednim od začetnika hrvatske književne kritike. Ćosić Stjepan, *Luko Stulli i dubrovačka književna baština*, Anali Dubrovnika 41 (2003), str. 259-280 i *Hrvatska književna enciklopedija*, sv. 4, str. 172.

Pegazidama²¹, no koje bi s Lampredijevim odlaskom nažalost također s njim otišle (1-2). I same muze tvrde da ni tesalska dolina Tempe²² ni hramovi Pinda²³ bez Lampredija nisu isti, vjerojatno želeći reći kako ni Dubrovnik nije isti kada Lampredi ode.

Urbano Lampredi braći Krša, Antunu i Tomu (X. – str. 7)

U epigramu od šest elegijskih distiha napisanom u Gružu prvog studenoga 1825. godine braći Krša, Urbano Lampredi spominje bolest koja ga je kasnije, po povratku u Italiju, dovela i do same smrti. Žali se prijateljima, Antunu i Tomu²⁴, kako mu lijekovi koje prima štete želucu (3). Spominje u epigramu liječnika Đura Hidžu²⁵, koji mu je te lijekove i propisao, te ga smirivao objašnjavajući kako mu lijekovi ne štete već ga čiste (4). Spominje ovdje i ljekarnu Pucić u kojoj su se lijekovi mogli podići, a gdje je vjerojatno društvo književnika znalo i održavati svoja književna sijela. Lampredi smatra lijekove koje su mu propisani gorim zlom od same boli zbog bolesti, no vidi da se uzaludno tuži Hidži, kao da pjeva pred gluhom osobom (7). Ali zato se može osloniti na prijatelje – braću Krša - i na njihovu brigu, oni bi mu mogli biti razlog ozdravljenja (11-12).

Antun Krša Urbanu Lamprediju (XI. – str. 8)

²¹ Vjerojatno se odnosi na muze koje su pjevale oko izvora Hipokrene na Helikonu, koji je provreo zahvaljujući Pegazu koji je udario kopitom o njega (prema *Latinsko-hrvatski rječnik za škole*, priredio Mirko Divković, Naprijed, Zagreb, 1997)

²² Tempa, -ae f. Dolina u Tesaliji. Svaka dražesna dolina. (ibid.)

²³ Pindus, -i m. Pind, gora u Tesaliji. (ibid.)

²⁴ Tomo Krša (1782-1826) mlađi je brat Antuna Krše. Pjesnik, prevoditelj, erudit, poliglot i stručnjak u različitim disciplinama pisao je na talijanskom, latinskom i hrvatskom jeziku. Nakon studija u Italiji i povratka u rodni Dubrovnik radio je kao gradski službenik i diplomat Francuske, Napuljskog kraljevstva i Italije, održavajući i dalje veze s talijanskim književnicima. Njegova najvažnija djela su: *Della vita e delle opere di monsignore Giorgio Ferrich* (1824.), *Della vita e degli scritti di Didaco Pirro* (1826.) te *Degli illustri Toscani stati in diversi tempi a Ragusa: commentario* (1828). Jedan je od posljednjih dubrovačkih latinista čiji ugled potvrđuje i nekrolog A. Cesarija, a u zborniku tiskanu povodom njegove smrti pjesme su mu posvetili dubrovački i talijanski pisci. Prema: *Hrvatska književna enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2010, sv. 2, str. 444.

²⁵ Đuro Hidža (1752–1833) poznati je dubrovački pjesnik i prevoditelj koji se, završivši studij filozofije i medicine u Bologni, vratio se 1777. u Dubrovnik, gdje radi kao liječnik. Svoje zvanje nije mnogo volio: o tome svjedoče direktno i neke njegove pjesme. Govorilo se kako bi liječnik Hidža sastavio više latinskih distiha za jedan dan nego što bi izdao recepata za godinu dana. Iako je sam svoj hrvatski pjesnički rad smatrao vrednijim od latinskog, Hidža je ostavio priličan broj latinskih stihova, a većinom je to bila prigodna poezija. Ovaj latinski pjesnik čiji estetski dometi nisu u razmjeru s obiljem napisanih stihova, nekim se karakterističnim crtama i ostvarenjima izdiže iznad prosjeka prigodničarske poezije svoga doba, a to vrijedi osobito za njegove prijevode (prevodio je s latinskog na hrvatski Vergilija, Horacija, Tibula, Katula, Ovidija, Propercija te neke od dubrovačkih latinista). Opus na latinskom obuhvaća epigrame, često s aktualnom protufrancuskom tematikom, poslanice, elegije te pjesme raznovrsnih tema. Pod starost se sprijateljio s talijanskim književnikom Urbanom Lampredijem, te se među njima razvilo originalno dopisivanje u talijanskim sonetima. *Hrvatski latinisti, Pesci 17-19. stoljeća*. Sv. 2, Zora/Matica hrvatska, Zagreb, 1970, str. 753-755 i <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=63> (preuzeto 11.09.2017)

Epigram od šest elegijskih distiha upućen kao odgovor na prethodni Urbanu Lamprediju, napisan je istoga dana. Ovdje Krša umiruje i ohrabruje prijatelja Lampredija da poslušno i redovito uzima lijekove koji su mu propisani, budući da smatra Hidžu moćnim u feničkom umijeću (6) i siguran je da mu obojica, i Hidža i Pucić žele brzo ozdravljenje, kao i on sam. Krša u svojoj pjesmi upotrebljava Lampredijeve stihove iz epigrama na koji se referira. U prvom slučaju ponavlja stih - *Higgia praescribat, praescriptaque Pozza ministret* - (7) mijenjajući jedino glagolski način jer, a u drugom slučaju (zadnji stih) ponavlja dio stiha, ali upravo zato da bi istaknuo drugo značenje, značenjski obrat, a u tome je poanta da neće Lamprediju zdravlje donijeti prijatelji, nego baš lijekovi.

Urbano Lampredi Antunu Krši (XII. – str. 9)

U ovom kratkom epigramu od jednog elegijskog distiha, napisanog 4. studenog 1825, spominju se novine, iako nam je poznato da prve dubrovačke novine izlaze nešto kasnije od ovoga datuma²⁶. Pretpostavlja se da su novine bile možda talijanske, a tomu u prilog ide i termin Gazzette (u narodu se govorilo Gazzette, a ako bi se išlo termin prevesti na latinski, glasilo bi Ephemerides). Nepovjerenje prema štampi vladalo je, možemo zaključiti, već od njenog ranog nastanka a stav se, rekla bih, nije puno promijenio ni danas. Tako Lampredi vraćajući prijatelju novine, koje mu je vjerojatno posudio na čitanje, komentira koliko zapravo u njima ima laži (1-2). U pozdravu, odvojeno od distiha, dodaje da je i dalje lošeg zdravlja.

Antun Krša Urbanu Lamprediju (XIII. – str. 9)

Kratkim epigramom od dva elegijska distiha Krša istoga dana uzvraća pismo Lamprediju, želeći mu brz oporavak, uz Božju pomoć, te se pri ponovnom Lampredijevu javljanju nada boljim vijestima. Zanimljiv je odabir oblika *dii*, *mi* zatim *dixe* i *euge* (3-4) karakteristične za Plauta²⁷, kojima nam vjerojatno želi dočarati svakodnevni, razgovorni jezik. Za završetak epigrama bira grecizam *pancratice* također korišten kod Plauta.

Đuro Hidža Urbanu Lamprediju (XIV. – str. 10)

²⁶ 1848. godine tiskane su prve dubrovačke novine, bio je to tjednik *Rimembranze della settimana* koji je izlazio na talijanskom jeziku. List je bio malog formata, tiskan u dva stupca na osam stranica. Urednik nije bio naveden. Sveukupno je u tiskari Martecchini izašlo trinaest brojeva te je list prestao izlaziti već u godini osnivanja. Iste, 1848. godine pokrenut je i drugi tjednik, *L'Avvenire*, na talijanskom jeziku s ponekim priložima na hrvatskom. Čučić Vesna, *Prvi tiskari u Dubrovniku s popisom tiskane građe*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48 (2005.), str. 123-127.

²⁷ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059> (21.09.2017)

Ovaj epigram od šest elegijskih distiha liječnik Đuro Hidža upućuje svom pacijentu, ali i prijatelju Lamprediju.

Iako desetak godina stariji od Lampredija, Hidža apostrofira Lampredija pridjevom starijim, koji je došao u Dubrovnik posjetiti svoje učenike (1-2). Hvali njegov pothvat da ih je unatoč godinama i svim preprekama, radu, dugom i napornom putovanju morem i kopnom, ipak uspio posjetiti u Dubrovniku, gdje ga svi sretno dočekuju i ukazuju mu zahvalnost (3-7). Hidža u epigramu spominje i Partenopu koju ovdje koristi metaforično. Prema grčkoj mitologiji, a i kako nam ju sam Hidža opisuje, bila je to južnoitalska, tirenska sirena koja je zajedno s drugim sirenama pokušala pjevanjem i sviranjem zvesti Odiseja, međutim kad nisu uspjele u nakani, strmoglavile se u more. Vjerovalo se da joj je grob pored Napulja, koji se u antici pjesnički nazivao i Partenopa²⁸.

Vjerojatno je Hidža ovdje aludirao na Lampredijev odlazak u Napulj, gdje će provesti svoje posljednje dane. Zamjera mu što se, za razliku od mladog Odiseja, nije uspio oduprijeti Partenopi, odnosno odustati od odlaska iz Dubrovnika, naglašavajući sve antitezom *canus* (za Lampredija) prema *viridis* (za Odiseja) - dodaje Hidža ovdje malo šale, što si svakako može dozvoliti u pismu upućeno prijatelju. Uz ovaj epigram ne nalazi se datum kad je nastao, no prema sadržaju dalo bi se zaključiti da se radi o posljednjoj godini Lampredijeva boravka u Dubrovniku, kada je već planirao odlazak i povratak u Italiju.

Urbano Lampredi Đuru Hidži (XV. – str. 10)

Također nedatiran epigram od četiri elegijska distiha, kojim Urbano Lampredi odgovara prijatelju Hidži. Nadovezuje se na njegov spomen legende o Odiseju i sirenama.

Smiruje ga da se ne boji, jer Odisej se zapravo bojao Partenope pa je začepio voskom uši prijateljima kako ne bi pokleknuli pred pjesmom sirena, dok će joj se Lampredi suprotstaviti otvorenih ušiju, i izaći će svejedno slobodan. To bi značilo da vjerojatno još ne napušta Dubrovnik; naprotiv, svojom pravom sirenom naziva *našeg* Pucića koji ga poput sirena, zadržava u gradu.

Urbano Lampredi Luku Stulliju (XVI. – str. 11)

U epigramu od ukupno šest elegijskih distiha Lampredi se obraća liječniku Luku Stulliju. Vodi kratku raspravu o imenu Luka, pa se ime *Luca*, ali i izvedenice latinske riječi *lux* provlače kroz cijeli epigram te spominju šest puta. Stulli smatra svoje ime nedostojnim i

²⁸ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46805> (preuzeto 12.09.2017)

običnim, dok ga Lampredi uspoređuje s apostolom Lukom. S obzirom na to da, smatra Lampredi, za Luku apostola tradicija kaže da je bio slikar, a Stulli je liječnik, njegovo je umijeće moćnije²⁹. Budući da im je ime, kako se smatralo, povezano s riječju *lux*, svjetlost, Lampredi ih i tu ponovo uspoređuje, ali tada Stulli ipak zaostaje: Luka apostol ispunjavao je svijet božanskom svjetlošću, a Stulli ispunjava Dubrovnik, svoju domovinu ljudskom svjetlošću (10-12). Iako Stulli zaostaje za apostolom, ipak, ni zasluga za koju ga hvali Lampredi nije malena.

Urbano Lampredi ocu Beninju Albertiniju³⁰ (XVII. – str. 12)

Urbano Lampredi piše epigram od tri elegijska distiha franjevcu Beninju Albertiniju, gdje ga hvali kako se ističe u franjevačkom redu baš kao i kada se kao član *Accademije degli Arcadi* u Rimu (4), pod pjesničkim imenom Clariscus Parthenius, isticao dok je vješto recitirao svoje latinske pjesme i zadivio prisutne. I već tada ga je Lampredi imao prilike upoznati, kada su mnogi, čuvši njegove pjesme, prepoznavali da dolazi iz domovine Rajmunda Kunića i Benedikta Staya³¹ (5-6).

Beninj Albertini Urbanu Lamprediju (XIX. – XX. – str. 14)

Fratar Albertini uzvraća Lamprediju istom mjerom, prvo kroz tri elegijska distiha u kojima mu spominje kako je i on već čuo za njega samo riječi hvale, ne samo u Rimu, već i u Toskani pa i širom Italije (1-2). To su bile pohvale ne samo na račun njegova pjesništva već i kao vjernog prijatelja (3-4), a sada, kaže Albertini, imao je prilike i to potvrditi čitajući njegovo lijepo pismo (5-6). Albertini se ovdje vjerojatno referira na pismo na talijanskom jeziku na stranicama 12 i 13 iz našeg rukopisa u kojemu se Lampredi opravdava izbor pisanja prethodnog epigrama u elegijskim distisima. Kaže kako u Italiji nije imao toliko prilike pisati stihovano na latinski, sve dok nije došao u Dubrovnik i ovdje upoznao ukrašene stihove braće

²⁹ No i za Luku apostola vjeruje se da je bio liječnik te se na umjetničkim slikama osim s knjigom, pisačim i slikarskim priborom, prikazuje i s liječničkim priborom.

³⁰ Beninj Albertini (Dubrovnik 1789 – Skadar 1838) dubrovački je pjesnik koji se školovao u Dubrovniku i Ravenni. Nakon ulaska u Franjevački red, Papa Grgur XVI. imenovao ga je 1832. skadarskim biskupom. Tom prilikom poštovaoci su mu složili zbirku pohvalnih pjesama *Componimenti per la fausta esaltazione al vescovato di Monsignore Benigno Albertini* (Dubrovnik 1837). Brinuo se za uređenje biblioteke svog samostana Male braće u Dubrovniku, a obogatio ju je i zbirkom latinskih i talijanskih klasika. Pisao je na latinskom i talijanskom. Veći dio njegova pjesničkog opusa čine prigodnice. Vješt stihotvorac, uz latinske i talijanske klasike dobro je poznavao i hrvatsku pjesničku tradiciju. U Biblioteci Male braće u Dubrovniku sačuvali su se u rukopisu Albertinijevi zapisi različita sadržaja kao i njemu upućena pisma i pjesme, a među njima i jedna ekloga. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=425> (preuzeto 12.09.2017) i <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1414> (preuzeto 12.09.2017)

³¹ Istaknuti hrvatski latinisti druge polovice 18. stoljeća, isusovci, porijeklom Dubrovčani, koji su nakon osnovne izobrazbe studirali i proveli ostatak života u Rimu.

Krša, Stullija i drugih koji su utjecali na njegov rad, jer kako da odbije njihova pisma kada su mu upućena od takvih ljudi? Naglašava Albertiniju kako je počeo intenzivnije u Dubrovniku pisati na latinskome, više iz ljubavi i poštovanja prema uzvišenima nego što se sam smatra tome dostojan te se nada njegovom razumijevanju i poštovanju. U drugom epigramu od šest elegijskih distiha fratar Albertini nastavlja hvaliti Lampredijevo umijeće te ga moli da mu ne prekine pisati i slati mu njegove spise jer takva dobra ne smiju ostati skrivena (11-12). To nas upućuje na Albertinijevo veliko djelo skupljanja i brige oko uređenja knjižnice samostana Male braće. Ističe kako mu je njihovo prijateljstvo zaista dragocjeno te da među spisima ne postoji ništa što bi moglo naštetiti istini (9-10).

Luko Stulli svojim drugovima (XXI. – XXII. – str. 15)

U dva nedatirana epigrama od po četiri elegijska distiha, liječnik Luko Stulli piše svojim prijateljima o Urbanu Lamprediju. Predstavlja ga u prvome, kroz razne antičke konotacije, kao pjesnika i matematičara kojeg poštuju svi pjesnici (1-2), kojeg su protiv svoje volje otpratili nedavno iz Francuske i Engleske, uz pljesak i suzama mnogih (4-5), a Dubrovčani ga sad vide pred sobom. Stulli smatra tu priliku darom obitelji Pucića koji su ga primili kao gosta u svojoj palači, te omogućili svima tu čast, što im nikad neće zaboraviti. Dok je prvi epigram pisan upravo nakon dolaska Lampredijeva, kad su sretni što je među njima i zahvalni Puciću zbog toga, drugi epigram govori o odlasku - *discessus* (3). Svi prijatelji su se okupili uz čašu vina kako bi ublažili tugu za prijateljem, kojeg još uvijek osjećaju čitavim duhom, zazivajući kao lijek *nepentes*³², biljku koja se nekoć miješala uz vino radi otklanjanja boli i razvedravanja duha, i koja je pomogla i Menelaju nakon što mu je supruga bila oteta.

Urbano Lampredi Antunu Krši (XXIII. – str. 16)

Urbano Lampredi piše, 12. studenog 1825. u Gružu, epigram od dva elegijska distiha prijatelju Antunu Krši kako bi ga obavijestio o svojem boljem, štoviše odličnom, zdravstvenom stanju. A to da je dobro, možda govore i više nego što stvarno jest (1-2). Međutim, svjestan da to neće zauvijek potrajati, izražava kako baš sada želi uživati u Kršinom prijateljstvu dok to može (3-4).

Antun Krša Urbanu Lamprediju (XXIV. – str. 16)

³² biljka mesojetka iz tropskih krajeva, u starih Grka sredstvo za ublažavanje bolova i za razvedravanje duha <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (20.09.2017)

U pjesmi u falečkim jedanaestercima, ukupno njih jedanaest, Antun Krša piše o Lamprediju, istoga dana nakon što je dobio radosnu vijest od prijatelja kako je dobra zdravlja. Epigram je pisam po uzoru na Katulovu pjesmu *Ad Veranium*. Kroz cijelu pokazuje koliko mu je drago zbog toga te ovim stihovima slavi prijateljevo ozdravljenje. Izražava svu svoju sreću što se uz Božju pomoć, bolest u potpunosti povukla, a to mu je i bila najveća želja. Odras toga su prvi i posljednji stih u kojima ponavlja isto retoričko pitanje: što je od mene sretnije i blaženije? Iako je pismo upućeno prijatelju, Lampredija spominje u trećem licu, nadajući se da će pismo dospjeti i šire te tako sve upoznati dobrom viješću. Uspoređujući korespondenciju prijatelja od početka studenog 1825. (pjesme na stranicama 8 i 9 našeg rukopisa) kada Lampredi nije bio dobrog zdravlja. Možemo time zaključiti kako su mu spomenuti lijekovi vjerojatno pomogli kada je kroz svega desetak dana puno boljeg zdravlja (Pjesme XXIII. – XXIV).

Antun Petrov Liepopilli³³ Urbanu Lamprediju (XXVIII. – str. 19)

Pjesnik Antun Liepopilli napisao je elegiju od trinaest elegijskih distiha koja započinje opisom grada Dubrovnika, koji još uvijek sjaji talentima, sklon je svim znanostima i umijećima, medicini, glazbi, pjesništvu i trgovini. I dalje prima i pomaže sve učenjake i talentirane muševce, pa i one koji su istjerani iz svojih zemalja, te im ukazuje najveće poštovanje i čast (1-8). Nastavlja spomenom Lampredija. Tako je Dubrovnik primio i Lampredija, sretan što je imao prilike ugostiti pjesnika takve slave, dostojnog antičkih vrlina i pohvala, koji je potaknuo sve ostale na književni rad i čije će ime još dugo ostati zapamćeno, kroz pohvale i pjesme (10-16). Možemo tako i ovu elegiju shvatiti kao jednu od pohvalnica u nizu. Zatim se Liepopilli obraća i zahvaljuje Puciću, koji je primio Lampredija u svoju palaču i time stekao ne samo veliku slavu, već i priliku da netko poduči njegove potomke grčkoj, rimskoj i talijanskoj književnosti (17-20). Kako smo već ranije spomenuli, Lampredi je znao raditi i kao privatni učitelj djeci imućnijih obitelji širom Europe, vjerojatno tako i Pucićevoj tijekom boravka u Dubrovniku. Autor završava elegiju poredbom Pucića s kraljem Filipom II. Makedonskim (382. - 336. p.n.e) koji je, isto tako, pozvao za svoga sina Aleksandra učitelja Aristotela, pomagavši mu uostalom i izvrsnim obrazovanjem da postane nama svima poznati Aleksandar III. Makedonski (356. - 323. p.n.e), koji je sebi podredio Europu i Aziju (21-26).

Antun Krša Urbanu Lamprediju (XLIV. – str. 50)

³³ Antun Petra Liepopilli (Dubrovnik 1764. – 1837.) bio je dubrovački pjesnik i notar. Najpoznatiji je kao autor prigodnica. Marić Voljena, *Rukopisna ostavština Antuna Petra Liepopillija u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku*, *Latina et Graeca* 27 (2015), str. 37-42.

Antun Krša upućuje „slavnom mužu“ i još dražem prijatelju Urbanu Lamprediju pozdravni epigram od šest elegijskih distiha uz bratovo djelo *Della vita e degli scritti di Didaco Pirro altramenti detto Iacopo Flavio Eborensense*, o kojemu će biti riječ i malo kasnije. Antun Krša piše kako šalje Lamprediju knjižicu koju ovaj već duže priželjkuje. Predgovor samog djela, u koje je i ovaj Kršin epigram uvršten, pisao je Lampredi 5. siječnja 1826. u Orašcu kod Dubrovnika, adresirajući ga prijatelju Castelnovu. Doznajemo kako je bio tražio djelo od braće Krša da ga proslijedi prijateljima književnicima u Italiji, ali i ostalim talijanskim učenjacima kako bi im pokazao, što smo već i ranije spomenuli, da i na drugoj obali Jadranskog mora, preko puta Italije, pisci koji nisu imali za dojilju ni Lombardanku, ni Rimljanku, ni Toskanku već Ilirku, pišu ispravno i čisto talijanskim jezikom.³⁴ Antun Krša daruje Lamprediju od sveg srca knjižicu, kao prijatelju kojeg poštuje najviše od svih te mu uz dašak ironije poručuje da takvom prijatelju, kao što mu je on, nije dozvoljeno malo cijeniti darove. Odabir riječi *libellus* upućuje nas na Katula.

Antun Krša Urbanu Lamprediju daruje, daje i posvećuje „Komentar o životu i djelima Flavija Jakova iz Evore“³⁵ svoga brata (XLV. – str. 51)

Na otprilike sredini rukopisa pronalazimo vrijednu elegiju od trideset devet elegijskih distiha koju stariji Krša piše 15. listopada 1825. prijatelju Urbanu Lamprediju, poslavši mu na dar bratovo tek napisano djelo *Della vita e degli scritti di Didaco Pirro altramenti detto Iacopo Flavio Eborensense*. Krša se obraća u elegiji samoj knjižici, koju personificira i poziva ju da se odvaži konačno izaći na svjetlo i doći u ruke kritičara ali i puka; nema razloga, naime, da ju tko odbaci budući da ju je pisac tako marljivo napisao izabравši uz to jezik kojemu su za primjer dani Dante, Boccaccio i Petrarca (1-11). Zatim osuđuje sve one koji smatraju narodne jezike nedostojnim velikih djela, jer samo taj jezik može zapravo živjeti zauvijek u ustima ljudi (19-21). Do kraja elegije nabraja razloge zbog kojih je knjiga vrijedna slave kako svoje, tako i samoga grada gdje je napisana pa i autora, prvenstveno zbog dobrote i dražesti koju

³⁴ Krša Tomo, *Della vita e degli scritti di Didaco Pirro altramenti detto Iacopo Flavio Eborensense*, Firenze 1826 (str. VIII)

³⁵ Didak Pir, Didacus Pyrrhus Lusitanus, Iacobus Flavius Eborensis ili pravim imenom Isaia Koen, bio je pjesnik porijeklom iz bogate obitelji Židova, rođen 1517. u Portugalu. Kao osamnaestogodišnjak, 1535. odlazi zajedno s obitelji u progonstvo. Nakon višebrojnih kraćih zadržavanja po raznim europskim gradovima došao je u Dubrovnik, gdje je njegov boravak prvi put posvjedočen 1558. O datumu njegove smrti zaključuje se po prijepisu oporuke, u kojem stoji da je pokopan u Dubrovniku 17.5.1599. „kao pjesnik koji pripada trima nacionalnim književnim historiografijama: portugalskoj, talijanskoj i hrvatskoj“. Didak Pir je u prvom redu pjesnik kratkih, prigodnih forma. U rukopisu je ostavio djela *Elegiarum libri tres ad Dominicum Slatariccium, Patavinae scholae rectorem et equitem splendidissimum* i *De D. Blasio, Rhacusanae reipublicae patrono, carmen*. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4737> (preuzeto 13.09.2017)

nosi u sebi. Svidjela se Lamprediju kojim se cijela domovina ponosi kao gostom, pa nema razloga da ne dopre i do samih bogova.

Antun Krša Urbanu Lamprediju (XLVI. – str. 55)

Kroz elegiju od 27 elegijskih distiha Antun Krša prepričava, posljednjeg dana u studenom, Lamprediju san koji ga je naglo probudio te ga potaknuo da mu na brzinu sve iskreno napiše. U snu, Lampredi se nalazio na imanju Pucića, gdje je čistio masline i uređivao imanje, kada ga je Krša malom barkom došao posjetiti s bratom Tomom te ga našao gdje govori sam sa sobom o vlasniku svih tih dobara, Puciću, koji je vrlo učen, vješt i čuvar čestitosti (1-18). Ondje su razgovarali o antičkim piscima i mjestima, Ciceronu i Tuskulu, o Scipionu Afričkom i Liternu, o dolini Tempi, ali ne zaboravljaju spomenuti ni ljepotu Dubrovnika s Getaldićem i Stayom i onima koji su izlagali povijest kako novog tako i starog doba. Dalje se kaže da je Stay običavao uz more, na mjestu gdje završava obala Župe dubrovačke³⁶, razmišljati o zakonima prirode i onda pisati o njima u stihovima, dok za Getaldića kako je u pećini uz obalu nastojao opisati Uraniju i Iridu, drugim riječima dugu i druge nebeske pojave te se bavio optikom. Spilja u blizini Staroga grada, u kojoj je vršio pokuse iz optike, i danas se po njegovu nadimku "Bete" naziva Betina spilja (19-30). Pretpostavljam kako su prijatelji Krša došli u posjet kod Pucića na jedno književno sijelo, budući da kasnije u snu Pucić moli Lampredija u ime prijateljstva da recitira nazočnima pjesmu na talijanskom kojom bi opisao svoj dubrovački boravak. Kada je Lampredi prihvatio, Krša kaže da se od radosti i uzbuđenja odmah probudio i počeo mu pisati ovu elegiju, pozivajući ga na samom kraju da se odvaži i da im pokloni pjesmu na svojem jeziku.

Đuro Hidža Urbanu Lamprediju (XLVII. – str. 58)

Elegijom od 26 elegijskih distiha Đuro Hidža zaziva prvotno božicu Salus – božicu zdravlja, kako bi oslobodila Lampredija od bolesti i briga i kako bi i dalje odmarao u mirnom snu, poučavao mlade naraštaje te koristio kao i ranije oštroumlje i snagu. Hidža ga zbog njegova pjesništva naziva ovdje drugim Orfejkom, nadajući se da će ponovno milovati njihove uši nježnim stihovima te očaravati sve učene koji ga imaju prilike čitati ili čuti (23-26). Zatim Hidža spominje ukazivanje božice koja mu otkriva od čega zapravo boluje njegov prijatelj i što da učini kako bi ozdravio. Božica objašnjava kako Lampredija muči nadutost u truhu

³⁶ Brenum je stari naziv za skupinu naselja jugoistočno od Dubrovnika, koja se danas zove Župa dubrovačka, tako da bismo *Breni ora* danas preveli kao obala Župe dubrovačke.

koja mu djeluju i na živce te mu se tada događaju priviđenja od kojih strahuje, tjeskoban i na rubu ludosti, doveden do toga da umire više duhom nego tijelom. Opis odgovara opisu u naslovu elegije u kojemu piše da Lampredi boluje od melankolije (31-36). Preporučuje mu da bude na selu, udiše čisti zrak, da se kreće kako bi osnažio i tijelo i duh, da se kani vina i provodi vrijeme u veselom društvu, a da izbjegava liječnike i lijekove koji štete želucu. Samo tako će se oporaviti i povratiti prijašnju snagu (32-52).

Urbano Lampredi Luku Stulliju (XLVIII. – str. 61)

Urbano Lampredi piše odgovor liječniku Stulliju na njegovu pjesmu; pretpostavljam da se radi o talijanskom sonetu pod brojem XLI našeg rukopisa. U nedatiranom epigramu od četiri elegijska distiha, Lampredi zahvaljuje na dragom pismu koje mu je Stulli poslao, kojim mu obnavlja i ozdravlja dušu (1-2). Lampredi kaže da, ukoliko uzrok njegove ukočenosti nije u mozgu, možda će biti naprezanjem mozga i time se riješiti sam sebe zla koji ga je zadesio. (3-6). Lampredi koristi ovdje na tri mjesta grčke riječi *ενκεφαλο*, *ενκεφαλου*, *φαρμακοπουλα* vjerojatno kako bi naglasio medicinske pojmove, budući da se obraća liječniku. Oslovljava ga prema bogu Apolonu, zaštitniku liječnika i pjesnika, umijeća koja okrunjuju i Stulliju.

Mato Sorkočević³⁷ Urbanu Lamprediju (LIII. – str. 66)

Dubrovački pjesnik Mato Sorkočević upućuje Lamprediju epigram od pet elegijskih distiha, napisan 26. listopada 1825. godine, s naslovom u kojem ga opisuje kao govornika, pjesnika i najučenijeg filozofa. Započinje epigram nostalgičnim opisom nekadašnjeg Dubrovnik, koji naziva i starim imenom *Lausa*, te žali za zlatnim i plemenitim gradom, kakav je nekoć bio dok je hranio učene umove i bio dostojan samog Lampredija, što sada više nije (1-6). No nada se da Lampredija neće ostaviti ravnodušnim starih Dubrovčana: Getaldića, Ranjina, i Staya; to ga moli muza Bernarda Džamanjića,³⁸ koji je nedavno umro i nije imao sreću uživati u razgovorima s Lampredijem (7-10).

³⁷ Mato-Baldo Nikolin Sorkočević bio je dubrovački pjesnik prigodničar. Rođen 1763, sin je poklisara, kneza Nikole Sorga i Jelene Zamagno. 1788. oženio se Magdom Nikolinom Bona te imao šest sinova i četiri kćeri. Početkom 19. stoljeća pripadao je struji tzv. oligarha, a 1804. i 1805. bio je dubrovački knez. Član je Akademije ispraznih. Napisao je nekoliko prigodnica, među njima i ovu Urbanu Lamprediju iz našeg rukopisa. Umire 1817. u Dubrovniku od *malattia cronica*. Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 6, Odabrane biografije (Pi-Z)*, HAZU, Zagreb-Dubrovnik, 2015, str. 215-216.

³⁸ Poznati dubrovački latinisti: matematičar i fizičar Marin Getaldić (Dubrovnik 1568 – 1626), pjesnik Dinko Ranjina (1536 – 1607), diplomat Frano Ranjina (1716 – 1791), Orsat Ranjina mlađi (1733 – 1818), filozof i pjesnik Benedikt Stay (Dubrovnik 1714 - Rim 1801), isusovac, prevoditelj i pjesnik Bernard Džamanjić (Dubrovnik 1735 – 1820).

Urbano Lampredi Matu Sorkočeviću (LV. – str. 67)

Urbano Lampredi odgovara 20. studenog 1825. na poslanicu Mata Sorkočevića epigramom od sedam elegijskih distiha u kojima naglašava čast koju je imao upoznavši ranije slavne Dubrovčane koje je u Sorkočević spomenuo u pjesmi, čija su imena slavna po čitavoj Europi. Međutim ni Dubrovniku se tako crno ne piše kako je Sorkočević želio dočarati, naime, Lampredi naglašava kako su novi dubrovački latinisti koje je tek upoznao i koji su slijedili stare uzore, dokaz da ljudski duh i umijeće u Dubrovniku ne propada, propadaju samo smrtna djela, carstva i gradovi. Ohrabruje ga što će se živa čast koja je nekoć vladala ipak vratiti (13).

Urbano Lampredi Matu Sorkočeviću (LVI. – str. 68)

Kratkim epigramom od dva elegijska distiha Lampredi obavještava Sorkočevića kako ga ne zadržava u Dubrovniku groznica koliko Nikola Pucić i svi ostali učenici Dubrovčani toga doba, koliko ih god ima, koji su plemeniti koliko po krvi toliko i po duhu (1-4).

5. UPORABA RUKOPIŠNE BAŠTINE U NASTAVI LATINSKOG JEZIKA

Poučavanje latinskog jezika smatra se kod učenika, a i u široj javnosti, kao nešto dosadno, zastarjelo, nepotrebno i teško povezivo s bilo čim suvremenim³⁹. Sama predrasuda da ne mogu naučiti latinski svi, već samo odabrani, demotivirajuća je misao s kojom svi polaze na prve sate latinskog jezika. Kada i sami objašnjavamo učenicima zbog čega je važno učiti latinski, ponekad gubimo na vjerodostojnosti jer smo i sami svjesni da to nije samo zbog povezanosti s raznim stručnim nazivima koje susrećemo u botanici, zoologiji, u medicini kao i u drugim znanostima, ili kako bi lakše naučili druge romanske jezike, kako bi razvili analitičke sposobnosti u učenju drugih jezika ili pak prepoznali koji se latinski naziv koristi i danas u raznim reklamama (često pogrešno).

Nažalost današnjim učenicima, a vjerojatno i budućim, ovi razlozi nisu dovoljni. Je li im stvarno potrebno četiri ili više godina učenja latinskog, dok provode sate pokušavajući zapamtiti sve deklinacije, konjugacije i značenje riječi, pa i plaćanje instrukcija, kako bi danas-sutra prepoznali povezanost Arene (arena, -ae), gimnazije (gimnasium, -i) ili ministra (minister, -i) s latinskim riječima.

Kao prvo, trebalo bi početi shvaćati latinski kao i svaki drugi predmet u školi, koji donosi određene pogodnosti koje će učenike zaintrigirati ovisno o njihovoj dobi. Trebalo bi shvatiti ulogu učenja latinskog jezika, kao i arheologije, kao jedino od sredstava kojim raspolazemo za živo usvajanje rimske kulture, na kojoj se kasnije razvija i cijela zapadna civilizacija. On nas ne povezuje samo s antikom već i sa srednjim vijekom, humanizmom, prosvjetiteljstvom i modernim dobom koji su puno bliži nama. Cijelo to nasljedstvo djela ostaje neistraženo i nepoznato današnjim generacijama ukoliko se zadovolje prijevodima i ostanu zauvijek zarobljeni u sadašnjosti, u nemogućnosti čitanja originalnih djela i pokušaja da uhvate i shvate poruku koja se skriva iza svih tih djela koja su godinama mukotrpno prepisivana kako bi dospjela do nas i ostala nezaboravljena⁴⁰.

³⁹ Martinić-Jerčić Zdravka, Tvrtković Tamara, *Prodesse et delectare u nastavi latinskog jezika i književnosti – novi pristup na starim temeljima*, Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu, Vol. 7, br. 1, srpanj 2016, str. 75-90.

⁴⁰ Miraglia Luigi, *Nova via - latine doceo, Lingua latina per se illustrata*, Edizioni Accademia Vivarium Novum, Montella (AV), 2009, str. 1-8.

U svrhu čitanja izvornika, uključila bih učenike i u čitanje rukopisne baštine. U pojedinim pjesmama iz našeg rukopisa vidljivo je poštovanje koje se nekoć iskazivalo među prijateljima, način na koji su se tada dopisivali učenici Dubrovčani i na koji su opisivali jedni druge a i sam Dubrovnik. To nam nameće pitanje zbog čega su i koliko bili cijenjeni širom Europe, a koliko i zbog čega su to danas. Smatram tu građu posebno zanimljivom za dubrovačke škole, a za one izvan Dubrovnika koristan bi bio neki oblik terenske nastave, gdje bi učenici mogli prepoznati određene građevine koje se i danas nalaze na istim mjestima, eventualno prenamijenjene, upoznati važna imena koja su nekoć vodila svakidašnji život u tom istom Dubrovniku samo u nekim drugim okolnostima, s nekim drugim ljudima.

Izvornim jezikom u pjesmama ponovo udišemo tadašnji život i, bez obzira koliko ga u ranijoj fazi učenici razumiju, razvijamo svijest o važnosti čitanja na izvorniku. Kroz ovakav pristup učenici mogu lako spoznati antički utjecaj na tadašnje dubrovačke pisce, koji su nama dakako puno bliži, i prepoznati tako povezanost s predmetom koji često smatraju odmaknutim od stvarnosti, u nadi da se ovakvim i sličnim pristupima ostvari zahtjev *prodesse* i *delectare* koji je na snazi još od Horacija⁴¹.

⁴¹ Martinić-Jerčić Zdravka, Tvrtković Tamara, *Prodesse et delectare u nastavi latinskog jezika i književnosti – novi pristup na starim temeljima*, Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu, Vol. 7, br. 1, srpanj 2016, str. 75-90.

6. ZAKLJUČAK

U ovome radu pokušali smo kroz nekoliko latinskih pjesama prikazati odsječak života, pjesništva te nekolicinu pjesnika Dubrovnika u vrijeme kada je Urbano Lampredi boravio u tom gradu. Iako poznatiji po svojim talijanskim djelima, Urbano Lampredi, kako je i sam nekoliko puta spomenuo, tek se u Dubrovniku posvećuje intenzivnijem bavljenju latinskim stihovima. Hvali javno kroz svoje pjesme književnike i prijatelje koje je ondje upoznao kako bi taj dragulj na drugoj strani Jadranske obale bio zapamćen po kvalitetnim autorima koji su tada stvarali i održavali književni duh u Dubrovniku, podjednako dobro na latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku. U interpretaciji pjesama obrađeni su uglavnom epigrami te nekoliko elegija, a neke od prigoda u kojima su nastale obuhvaćaju pozdravljanje prijatelja pri dolasku ili odlasku, bolest, ozdravljenje, snove, hvaljenje nečijeg pjesničkog rada ili prijateljstva.

Kako pišu Gortan i Vratović⁴², znatniji dio rada naših latinista ostao je do danas u rukopisima koji se nalaze u brojnim knjižnicama širom Europe, ali je ipak njihova rukopisna baština dijelom sačuvana i u Hrvatskoj u brojnim samostanskim i javnim knjižnicama i arhivima. Budući da velik dio njih nije uopće ili je nedovoljno proučen, nadamo se da smo ovim radom doprinijeli barem malim dijelom u proučavanju i daljnjim istraživanjima hrvatske latinističke književnosti koja je, kako znamo, tekla u neprekinutom slijedu od 9. stoljeća sve do sredine 19. stoljeća.

⁴² *Hrvatski latinisti, Pisci 15-16. stoljeća*. Sv. 1, Zora/Matica hrvatska, Zagreb, 1969, str. 40-41

7. LITERATURA

1. Bersa Josip, *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik: Matica hrvatska Dubrovnik, 2002.
2. Bratičević Irena, *Latinsko prigodno pjesništvo u Dubrovniku u 19. st.*, Latina et Graeca 8, 2005.
3. Brlek Mijo, *Rukopisi Knjižnice Male braće u Dubrovniku, knjiga I.*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952, str. 152-152.
4. Ćosić Stjepan, *Luko Stulli i dubrovačka književna baština*, Anali Dubrovnik 41, 2003.
5. Ćosić Stjepan, *Dubrovnik nakon pada Republike (1808–1848)*, Dubrovnik, 1999.
6. Čučić Vesna, *Prvi tiskari u Dubrovniku s popisom tiskane građe*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48 (2005.), str. 123-127.
7. *Hrvatska književna enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2010, sv. 2, str. 444/753-755, sv. 4, str. 172.
8. *Hrvatski latinisti, Pesci 15-16. stoljeća*. Sv. 1, Zora/Matica hrvatska, Zagreb, 1969, str. 7-41
9. Krša Tomo, *Della vita e degli scritti di Didaco Pirro altramenti detto Iacopo Flavio Eborense*, Firenze 1826 (str. V – XXI)
10. Lampredi Urbano, *Lettera di Urbano Lampredi al cavaliere Vincenzo Monti alla sua traduzione dell'Iliade*, Milano 1827.
11. *Latinsko-hrvatski rječnik za škole*, priredio Mirko Divković, Naprijed, Zagreb, 1991.
12. Marić Voljena, *Rukopisna ostavština Antuna Petra Liepopillija u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku*, Latina et Graeca 27, 2015, str. 37-43.
13. Martinić-Jerčić Zdravka, Tvrtković Tamara, *Prodesse et delectare u nastavi latinskog jezika i književnosti – novi pristup na starim temeljima*, Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu, Vol. 7, br. 1, srpanj 2016, str. 75-90.
14. Miraglia Luigi, *Nova via - latine doceo, Lingua latina per se illustrata*, Edizioni Accademia Vivarium Novum, Montella (AV), 2009, str. 1-8.
15. Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 6, Odabrane biografije (Pi-Z)*, HAZU, Zagreb-Dubrovnik, 2015, str. 74-76, 122-123, 215-216.
16. Vuković Goran, *Dubrovački klasicistički krugovi*, ADRIAS svezak 18, 2012.

Internet stranice:

[http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-lampredi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-lampredi_(Dizionario-Biografico)/) (8.8.2017)

http://www.martinossanna.de/ugofoscolo/testi/e06_contro_urbano_lampredi.php (8.8.2017)

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=23663> (9.8.2017)

http://periodici.librari.beniculturali.it/visualizzatore.aspx?anno=1840&id_immagine=18181269&id_periodico=6648&id_testata=28 (10.8.2017)
<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=63> (11.9.2017)
<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=425> (12.9.2017)
<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (20.9.2017)
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059>
(21.09.2017)

8. PRILOG

Prilozi uz diplomski rad uključuju:

- Transkripcija odabranih pjesama⁴³
- Slike: *Giornale Arcadico di scienze lettere ed arti* (gennaio/febbraio/marzo 1840) str. 338-348

⁴³ Uz transkripciju odabranih pjesama interpunkcija je približena suvremenom načinu pisanja kao i mjestimično uporaba velikog i malog slova.

Transkripcija stihova iz zbirke pjesama Urbana Lampredija

VI.

Ad Urbanum Lampredum Antonius Chersa

Die 23. Octobris 1825.

Tene Italum dicat, Tuscumne, ubi venerit usus

In patria nomen scribere ephemeride,

Magne, sibi, Lamprede, tuum, me forte rogavit

Quiddam mi multa junctus amicitia.

"Mens haeret", retuli, "Tuscumne, Italumne vocarim

5

Nempe virum vere Tuscia quem genuit,

Clara sed ingenio cui facta viri memorat se

Se patriam esse omnis, quam patet, Italia.

Dic Europaeum potius, quem scilicet omnis

Pars velit Europae dicere posse suum".

10

VII.

Ad Antonium Chersam Urbanus Lampredus

Die 24. Octobris 1825.

Nonne times tanto inferius demittere amicum,

Quo mage conaris tollere, Chersa, tuis

Laudibus? O, parcas nimium assentariet illi,

Parcas: immeritis laudibus invidia est,

Quae laudatorem et laudatum ridet et odit,

5

Immo etiam laudes, quas mereare, negat.

Noverunt Itali et Galli Hispanique Britannique

Os hominis tantum, non opera ingenii,

Nec noscent. Forte adversi inclementia fati,

Temporaque in cursu praepedire suo.

10

Non ergo Italicum, neque dicier Europaeum

Fas mihi, nec cura haec ambitiosa subest.

Haud careo ambitione tamen; nam elatus abibo,

Si me digneris dicere, Chersa, tuum.

Quod si Chersiasin modo Stullius adjiciet se,

15

Et quotquot summos docta Rhacusa probat,

Tunc mihi – nec fallor – certe contingat ut omnis
Pars velit Europae dicere posse suum.

VIII.

Ad Urbanum Lampredum Antonius Chersa

Die 25. Octobris 1825.

Tempore quo primum cognovi, dicere coepi
Magnum, Urbane, meum te decus. Invidia
Dummodo verbo absit, tua fert ita quando voluntas,
Nunc dicere *meus* tu, bone, simpliciter
Atque mihi atque meo, qui te colit, ut pote fratri.
Restat, nos dici ut tu patiare *tuos*.

5

IX.

Ad eumdem

Die dicta

Te veniente, bonae nos invisere; quid, heu, nos
Te cedente parant linquere Pegasides?
Quae, ne quis factum culpet, Lamprede, deasque
Sacrorum, multo quae tulerit studio,
Arguat immemores, clamant nec Thessala Tempe,
Nec Pindi sine te templa placere sibi.

5

X.

Ad Antonium et Thomam, fratres Chersa, Urbanus Lampredus

Quod valeo, vobis, o Chersae, scribere vellem,
Scribere sed quod vos diligo verius est.
Lubrica namque mihi turbant medicamina ventrem;
Higgia: "Non turbant", dicit, "at expoliunt".
Expoliant, sodes, sed tandem desine plura;
Pejus tollendis num medicina malum?
Iam canimus surdis, sed, credo, canamus amicis:
Quod pateat, tantum haec nomina si audieris.

5

Higgia praescribit, praescriptaque Pozza ministrat
Pharmaca; quaenam igitur causa timoris erit?
Cura enim amicorum, tum Chersarum pia vota
Certa mihi, haud dubito, causa salutis erunt.

10

Gravosae, Kalendis Novembris 1825.

XI.

Ad Urbanum Lampredum Antonius Chersa

Ragusae, Kalendis Novembris 1825.

Si rata Chersiadum vota, o Lamprede, fuissent,
Non te vel parvo temporis articulo
Tentasset morbus, sed te illi et Pozza valentem
Vidissent, secum atque Higgia perpetuo.
Diis aliter visum est; quod quando fit, hercle, rogabo
Ut quaecumque tibi Poeonia arte potens
Higgia praescribat, praescriptaque Pozza ministret,
Immotus docili pharmaca mente bibas.
Nam quibus uti alter jubeat, quae deferat alter
(Quod cupiunt ambo, quodque tui cupiunt
Chersiades fieri) dubio sine pharmaca certa,
O Lamprede, tibi causa salutis erunt.

5

10

XII.

*Ad Antonium Chersam Urbanus Lampredus cum remitteret aliquot Ephemerides, vulgo
"Gazette"*

Die 4. Novembris 1825.

Tot tibi sint grates, quot sunt mendacia in istis,
Quas tibi restituo, Chersia, Ephemerisin.

Si vales bene est; ast ego non satis.

XIII.

Urbano Lampredo Antonius Chersa

Die dicta

Nil mihi scripsisses vellem, Lamprede, valere
Haud bene te quando scribere debueras.
Dii melius! Possisque, iterum cum scripseris, hoc mi
Dixe: "Euge, en valeo, Chersa, ego pancratice!"

XIV.

Ad Urbanum Lampredum Georgius Higgia

Iam senior, Lamprede, tuos invisere alumnos
Huc venis a patriis finibus Ausoniae;
Nec te detinuit labor et mora longa viarum,
Mota nec Adriaci saevior unda sali.
Iam laeti excipiunt omnes certantque vicissim 5
Grata tibi ingenui pandere sensa animi.
Sed mox Parthenope formosa dolentibus aufert,
Parthenope nostris invidiosa bonis.
Illa fuit Siren quondam et Tyrrhena puella,
Tyrrhenumque trahit voce canora hominem. 10
Te pudeat canum, viridis quod fecit Ulysses,
Temnere blanditias non potuisse suas.

XV.

Ad Georgium Higgiam Urbanus Lampredus

Higgia, ne timeas, quin me Tyrrhena puella
Parthenope valeat, dum trahit, allicere,
Quam non contempsit, metuit sed mollis Ulysses
Illius obstructis auribus illecebras.
Ast ego contemnam; nam quod non ausus et ille est, 5
Audebo patulis auribus aggredier,
Liber et egrediar; namque est mea veraque Siren
Pozziades noster finibus Illyricis.

XVI.

Urbanus Lampredus ad Lucam Stullium

Stullius ajebat: "Lucae est ignobile nomen,
Commune est nomen, nomen idemque meum".
Recte utrumque, sed inde est maxima gloria, Stulli,
Nobile nam solus Stullius ipse facit.
Pergit Musa volens ut Lucam carmine eodem 5
Prosequar et Lucae conferam apostolico.
Ille fuit pictor, saltem sic fama vagatur,
Hic medicus; nonne hic praevallet arte sua?
Dein Lucae nomen dicunt a luce profectum;
Tantum in hoc medicus cedit Evangelico: 10
Ille etenim terras divina luce replebat,
Rhacusam humana hic luce replet patriam.

XVII.

Ad p. Benignum Albertinum Urbanus Lampredus

In grege Francisci sic, Albertine, refulges
Tamquam Aries inter sydera Zodiaci.
Nec tamen ipse puto, Romae quum carmina dixi,
In faciles elegos Arcadas attonitos;
Invicem enim mihi sunt visi sibi dicere ad aurem: 5
"Cunichi, Staiique hic venit e patria!"

XIX.

Urbano Lampredi Benignus Albertini Ordinis Minorum

Quod mihi Roma prius, quod postea Tuscia dixit,
Quod tota hinc plausu rettulit Ausonia,
Non solum omnigena te clarum Palladis arte,
Sed sanctae et cultorem optimum amicitiae,
Vidi oculis hoc ipse meis, hoc rite probavit, 5

Scripsisti aureolum quod mihi, epistolium.

XX.

Ad Urbanum Lampredum Benignus Albertini

Ne te commendem, tua jussit epistola, neve

Dotes, queis fulges, longius ipse canam;

Si faciam, tua scripta negas irasque minaris

Me contra, extemplo ni tua jussa sequar.

Audi, Lampredi, quae animo mihi nempe recursant,

5

Quae nunc sincere candidus evoluam.

Dulce mihi, si quando venit tua epistola dextra,

Nil mihi amicitia dulcius hercle tua.

At nec amicitiae verum concesserit unquam,

Nec veri damno jam tua scripta peto.

10

Qui vis, ut patiar, quae sunt bona vera, latere,

Si verum vitae est unica norma meae?

XXI.

De Urbano Lampredo Lucas Stulli ad socios suos

Lampredum, Phoebi diaeque Mathesis ocellum,

Quem colit omne genus Mercuriale virum,

Nuper quem Angligenae et Galli tot laudibus auctum

Inviti patrio edere ab hospitio

Viderunt, quem sunt plausu lacrymisque secuti,

5

Praesentem nunc nos, o socii, aspicimus.

Potiadae hoc munus: pol, tanti gratia facti

Haud unquam nostris effluet ex animis.

XXII.

Aliud

Si quod non laetum laeta inter pocula Bacchi

Nunc nostram, o socii, laetitiam imminuit,
Proximus id certe est tanti discessus amici,
Omnes quem toto pectore suspicimus.
Interea cyathos siccemus, namque Lyaei 5
Dona abigunt curas trans mare Carpathium.
Salve, o nepenthes! Menelaus, conjuge rapta,
Per te olim viduo gestivit in thalamo.

XXIII.

Urbanus Lampredus Antonio Chersae

Quod bene ego valeam, mi Chersa, et sentio et ajunt;
At forsán mage quam res ferat ipsa, puto.
Sed tandem etsi non dabitur sic usque valere,
Laetabor vestra, Chersae, in amicitia.

Gravosae, pridie Idas Novembris 1825.

XXIV.

Antonius Chersa Urbano Lampredi

Quid me laetius est beatiusve?
Optaram superi ut frui benigna
Rursus Lampridio darent salute.
Aeger convaluit. – Rogare divos
Tum coepi ut, quot erant, mali fugarent 5
Morbi reliquias mei ex sodalis
Cunctis artubus aequae. Et en mihi idem
Ille epistolio pereleganti
Se jam pancratice refert valere.
Et unum hoc cupii quidem. Quid ergo, 10
Quid me laetius est beatiusve?

Ragusae, pridie Idas Novembris 1825.

XXVIII.

Ad Urbanum Lampredum Antonius Petri Liepopilli. Elegia.

Ingeniis Rhacusa nitens atque omnis amica
Doctrinae et doctis sueta favere viris,
Palladias Phoebique artes ita semper amavit
Ut nunquam his animum non daret atque operam;
Tum, si quem fortuna suis olim appulit oris 5
His clarum studiis ingenioque virum,
Laeto animo excepit magnoque ornavit honore
Et coluit, cunctis juvat et officiis.
Te quoque, cui sublime dedit Sapientia nomen,
Urbane, Ausonii gloria magna soli, 10
Virtutis laudisque antiquae haud degener ipsa
Posse tenere suo gaudet in hospitio.
En, duce te, prisci redeunt sibi temporis artes,
Te duce, Apollineam jam ciet illa chelin;
Quapropter nomenque tuum laudesque manebunt, 15
Quas canet haec aetas, dein alia atque alia.
At tibi, Pozziade, non parva est gloria, talem
Excepisse tuis sponte virum laribus,
Qui sophiam et Grajos Latiosque Italosque lepores
Sollers nempe tuam perdoceat sobolem. 20
Sic Macedum claret mage rex, quod praeceptorem
Addiderit gnato providus ille suo
Claram Nicomachi prolem sophiaeque magistrum
Qui virtute illum et moribus imbueret;
Quam quod protulerit, sibi qui per fortia facta 25
Subderet Europam, qua patet, atque Asiam.

XLIV.

Clarissimo viro Urbano Lampredo Antonius Chersa salutem

Quam meus, hanc nostram ne quis patriam hospitis olim

Egregii arguerit vatis et immemorem,
 Descripsit frater, tibi quam donarier optas,
 Lamprede, en vitam mitto ego Flaviadae,
 Et, si vis, jussus. Tibi nonne at sponte dedissem, 5
 Qui Suadae praestans artibus et Sophiae
 Musarumque inter primos mage cultus amicos
 Es fratrique meo scilicet atque mihi?
 Utcumque, oro, habeas proprium hoc quodcunque libelli est,
 Quem, quidquid tulerit sors aliunde, reor, 10
 Semper amaturum te puro pectore, tali
 Parvi enim amicorum est pendere dona nefas.

XLV.

Urbano Lampredio viro ubique gentium clarissimo Antonius Chersa fratris sui
"Commentarium de vita et scriptis Flavii Iacobi Eborensis" donat, dat, dedicat. Elegia.

Parve liber, prodi; jam prodi lucis in oras,
 Aude age censorum lumine dispicier
 Velle, per atque manus vulgi perque ora vagari.
 Te facili excipiet, crede, animo ingenuas
 Quisquis amat Charites, quisquis sacra ferre pudico 5
 Pura solet divae pectore Cecropiae,
 Quem, charae vetus ut patriae persolveret aequae
 Votum, auctor cura condidit eximia
 Et cultu ornavit multo mirique nitore
 Eloquii, divum quod similis docuit 10
 Ille olim Dantes, Boccaccius atque Petrarcha.
 Quod, licet immemores nominis et patriae,
 Et gentis decorum, fuco incestare, coloris
 Nativi non ut pars super ulla foret,
 Tentassent Italo scriptores sanguine creti 15
 (Saecla enim quod vix postera crediderint)
 Floret adhuc claretque aevumque vigeat in omne.
 O miseri, tantum quorum animis facinus

Insedit, miseri hoc mage quod, cum mage turpe
 Nil sapiens cuivis esse putet populo, 20
 Et clamet, patriae quam cultum perdere linguae,
 Qua nimirum una vivere in ore queat
 Usque hominum, nemo est, qui non vos oderit et fors
 Non et vestra optet scripta perire simul
 Perpetuo. O iterum miseri! Vos caede parentis 25
 Sparsos, vix est quin fama sonet; siquidem,
 Ni fata obstarint, per vos deleta fuisset
 Clara illa, unde hausta est vox prior, unde decus,
 Unde aevum vobis partum immortale, loquela.
 Ah pereat si quis talia posse velit! 30
 Nil tibi non laetum portendunt fata, libelle;
 Quippe bonus, quippe es mirifice lepidus.
 Adde quod egregii narras decora alta poetae,
 Qui, sive heroas, seu caneret Venerem,
 Musaeo mire condibat cuncta lepore, 35
 Romano quem si sub lare, dum regeret
 Res orbis princeps Augustus, fama Tibullo
 Vagisse aequalem dixerit, haud dubio,
 Credo equidem, assensu numerarent sponte nepotes
 Antiquos inter carminis artifices. 40
 Et possis doctae tu non placuisse coronae,
 Tu, cui Lampredio jam placuisse datum est,
 Quo mea quod gaudet nunc hospite patria, nonne
 Hoc illa est ipsis invidiosa deis?
 Et sannas vulgi timeas morsusque malignos, 45
 Censurum et timeas grande supercilium,
 Quem probat Argivas inter cultusque Latinas
 Vir Charites, magnam mentem animi omnigenas
 Vir cultus, Phoebus hinc, Sophia hinc ducente, per artes,
 Qui nil, quod mundum non sit et omnimodis 50
 Concinnum tersumque omnique ex parte politum,
 Nil nisi quod pulcrum est et sibi constet amat.

Fide age iudicio tali, jam fide, libelle:

Nemo erit ut primum claruerit, latebris
Te fretum e coecis tanto prodisse patrono, 55
Qui tibi quicquam ausit dicere vel facere,
Unde tuus musset Dominus superasque sub auras
Talem inconsulto ceu tulerit doleat.
Nemo erit immo usquam, qui non tibi plaudat amanter
Teque bonis natum non sonet auspiciis, 60
Ut qui scite idem memorasse feraris et apte
Nota parum culti carmina Flaviadae,
Et vitam et mores, queis nil pote mitius unquam,
Nil unquam esse inquis queis pote amabilius.
Hinc fiet nostra ut quoque crescat laude Ragusa. 65
Illa etenim tuto comiter hospitio
Excepitque virum, longum fovitque; vicissim
Digna, ille accepti quam memor officii,
Ille sciens aequas pro munere solvere grates,
Aeterno victor carmine concineret. 70
Sic erit. – Auctori, culte o, venis unde, libelle,
Junctus ego stabili tempus in omne fide,
Cui mecum sociae sunt spes sociique penates
Et vitae ratio, nominis atque boni
Par quaerendi ardor studiis et rebus honestis, 75
Quem, teneam ne te longius, esse meum
Scis fratrem ipse, datum mihi laeta mente putabo
Quidquid erit partum laudis ubique tibi.

Ragusae, XVII. Kalendis Novembris 1825.

XLVI.

Clarissimo viro Urbano Lampredio Antonius Chersa salutem

Audi age quae in tacito mihi somnia laeta cubili
Attulit hesterni proxima nocte quies.
Visus eram, ascenso charo cum fratre phaselo

Convenisse tuo te, bone, rure mihi.	
Lustrabas virides, quarum ingens copia, olivas	5
Tunc tu, culta tui praedia Pozziadae;	
Fors et dicebas tecum: "Non dignior alter	
Porro usquam est, cui di tot bona contulerint;	
Quippe bonus, quippe est rigidi servator honesti	
Et prudens rerum, doctus et eximie".	10
Ut nos conspexi, ceu fratres videris, ore	
Composito ad risum protinus ingenuum	
Laetatus mire es, nosque es complexus amanter	
Nomine quemque vocans terque quaterque suo.	
Heic ubi nos inter data, reddita verba fuere,	15
Quae sunt humani moris et officii,	
Qui non longe aberat, venit tuus hospes et omnes	
Ire suam jussit, laetus et ille, domum.	
Pro re proque loco sermo ibat. Tuscula Tullii	
Hic Tempe, hic memorat Scipiadam in silvis	20
Linterni curis requiem quaesisse molestis,	
Ragusiae hic decorum haud immemor, exiguo	
Olim Ghetaldum, narrat, prope littus in antro	
Uraniam atque Irin detinuisse poli	
Oblitas patrii; narrat, mare propter, amoena	25
Arctat qua Breni sede magis ora, parnem	
Staiaden Superis naturae evolvere leges	
Consuesse et diis pandere carminibus;	
Et genus hoc, plures nunc hic nunc ille recentum	
Et prisci exponit temporis historias.	30
Quum subito exsurgens sella, qua forte sedebat,	
Fari orsus noster talia Pozziades:	
"Quid possis, novi, Lamprede. Tibi inclyta mentis	
Est vis, culti ingens est nitor eloquii,	
Otia sunt ruris segura: aude ergo tuisque	35
Chersiadin Tusco carmine, praecipue	
Quo praestas, magnumque ubivis es nomen adeptus,	

Haec loca, Athenaeae Palladis haec nemora,
 Hos fontes, scatet unde levi pede candida lympa,
 Tum quid agas, rerum quid mage detineat 40
 Heic degenti animum, fuse describe, etiam te
 Pro nostra atque etiam id te rogo amicitia.
 Hi fontes, nemora ista, tuo dignissima cantu
 Haec loca sunt, digni sunt, quibus hoc operae
 Impendas, dudum ut qui te venerantur amantque 45
 Sincere et toto pectore, Chersiades".
 Audieras, capite et moto: "Ne plura, facessam,
 Pozziade, dixti, quae cupis". Atque mei
 Apprensa fratris dextra de more meaque:
 "En erit, ut Tusco carmine", subdis, "ego 50
 Post breve compellem vos tempus". Continuo mi
 Laetitia exsiluit pectus et excutior
 Somno, et visa tibi en narro. – Dic tu modo: erit-ne
 Donum aliquod nobis quod tua Musa ferat?

Lampredio haec raptim postrema luce Novembris
 Scribebat vero pectore Chersiades.

XLVII.

Ad Urbanum Lampredi melanconico morbo detentum Georgii Higgia medici physici elegia

Alma Salus, soboles divina, Coronide nata,
 Cui nitet in roseis pulchra juvena genis,
 Te, dea, te passim risusque jocique sequuntur
 Et nova pacatae gaudia mentis alunt;
 Languentum te densa cohors tristisque senectus 5
 Invocat, assidua sollicitatque prece;
 Nam tu Phoebigeno proles dilecta parentis
 Aestus morbosos nosis ut ipse pater,
 Nosis et herbarum vires succosque salubres,
 Quos fovet in vasto Daedala terra sinu. 10

Surge age, diva, veni misero succurrere et atris
 Lampredum curis exime, namque potes;
 Fac Laethea rates limosaque stagna paludis
 Cimmeriae caro stent procul a capite.
 Surge age, diva, veni, votis atque annue amicis, 15
 Annue et emeritum sustine, diva, senem
 Muneribusque tuis bene fultus vivat, ut ante,
 Et sua nox placido membra sopore levet,
 Imbuat et vigilans exorta luce minores
 Doctrina a puris fontibus ellicita, 20
 Et pateat, quoties naturae arcana revolvat,
 Impetus ingenii, copia visque sui.
 Mulceat eximius Vates, velut Orpheus alter,
 Suaviloquis nostras versibus auriculas
 Et rursum quicumque viri sapientis ab ore 25
 Pende~~nat~~, epoto nectare nectar amet.
 Sic ego: tum indulgens celso dea mitis Olympo,
 Patre favente, mihi cessit et admonuit;
 Nube latens septa humanoque recondita visu
 Haec mihi, nec fallor, verba sonora dedit: 30
 ~~Cruda~~ Cruda gravant stomachum ventisque tumentibus inflant,
 Quae male nervorum mollia fila movent,
 Hinc cerebrum vanae species simulacraque vana
 Percellunt, vigili concutiu~~nt~~que metu;
 Sic magis aegrotus, quam corpore, mente fatiscit 35
 Anxius et circum it limina stultitiae.
 Ut citius tetrum possit deponere morbum
 Atque animum dira solvere moestitia,
 Rura amet et largos puri bibat aëris haustus,
 Roboret et motu viscera, membra, caput; 40
 Sobrius in vini potu, frugalis in aesu
 Atque adeat laetos saepius ille choros,
 Aufugiat medicos et pharmaca noxia ventri,
 Vendaci tantum proficienda viro:

Ac veluti in sylvis quercus Jovis igne perusta, 45
 Vere ineunte suis viribus illa viret,
 Sic sensim morbosae excedunt corpore sordes
 Et stimulus nervis, quo vitiantur, abest.
 Tunc Mens aethereum reperit festiva vigorem
 Atque ad Palladias strenua surgit opes, 50
 Rursus et ingreditur sapientum templa metusque
 Spernit et a vanis horret imaginibus.“

XLVIII.

Urbanus Lampredi ad Lucam Stulli medicum physicum

Quam mihi conscripsti, suavissima epistola, Stulli,
 Summopere mi animum recreat et reficit.
 Namque si in ενκεφαλυ subiti torporis origo
 Non est, attonito fors erit ενκεφαλυ,
 Inde malo huic potero, ni fallor ego ipse mederi, 5
 Et medicus fieri et φαρμακοπυλα simul.
 Tu vero gemino titulo geminaque corona
 Hinc redimitus eris magnus Apollo mihi.

LIII.

*Ad clarissimum virum Urbanum Lampredi, oratorem, poetam et philosophum longe
 doctissimum Matthaei Nobilis de Sorgo epigramma*

Die 26. Octobris 1825.

Non haec, Lampredi, urbs est; non haec illa Ragusa
 Dives opum et patrum nobilis imperio,
 Ingeniorum olim altrix; quin vetus illa Lausa⁴⁴
 Monstra hominum, heu, rursus quae ferat in silvas.
 Haud hic te quidquam dignum, Lamprede; sat unum 5
 Si lacrymas tanti promeruisse queat
 Ipsa viri, et sperem: nostri te fama Ghetaldi⁴⁵

⁴⁴ Quae nunc Ragusa, antiquis sylvestribus temporibus Lausa dicebatur.

Ragniadum⁴⁶ et tangat gloria Stayadis;⁴⁷
Hoc nuper rapti poscit te Musa Zamagnae⁴⁸
Maerentisque tuo haud vescier alloquio. 10

LV.

Ad Matthaeum de Sorgo, patricium Ragusinum, probatissimi ingenii virum Urbani Lampredi epigramma

Sorgiasin, Matthaeae, satus, qui tempore longo
Lux patriae fuerant et decora alta suae,
Jucundumque mihi et prae cunctis suave fuisset
Huc appellenti finibus Ausoniae
Visere et ex corde amplecti, quorum memorasti 5
Per totam Europam nomina clara, viros.
Certe illos noram meliori in sede receptos,
At non te noram, Sorgias, atque alios,
Qui praeclara virum tantorum exempla sequuti
Se fortes natos fortibus objiciunt. 10
Non ergo patriae tot tristia damna, sed ejus
Continuo vivax mente recursat honos.
Imperia urbesque et mortalia facta peribunt
Et homines; hominum non perit ingenium.

Die 20. Novembris 1825.

LVI.

Aliud ad eundem

Non hic febricula me Phoebus Apollo moratur,
Sed Nico et quotquot vestra Rhacusa tenet.
Insignesque bonosque viros, quos inter ego te
Clarum habeo ingenio et sanguine patricio.

⁴⁵ Marinus Ghetaldi, mathematicus insignis.

⁴⁶ Innuit Dominicum, Franciscum et Ursatum minorem.

⁴⁷ Benedictum Stay intelligit.

⁴⁸ De Bernardo Zamagna loquitur.

© BiASA Tutti i diritti riservati

GIORNALE ARGADICO

DI

SCIENZE, LETTERE ED ARTI

TOMO LXXXII.

GENNAIO, FEBBRAIO E MARZO

1840.

R O M A

TIPOGRAFIA DELLE BELLE ARTI

1840

© BiASA Tutti i diritti riservati

*Biografia dell'ab. Urbano Lampredi
scritta da se medesimo.*

A MONSIGNOR CARLO EMMANUELE MUZZARELLI.

Del Vomero di Napoli 3 ottobre 1829.

Io già aveva notizia della sua intrapresa, ed anche della sua persona, cioè de'suoi pregi. La prima dall'Antologia di Firenze: la seconda dall'aver letto alcune sue felici produzioni poetiche comunicate con me dal conte di Camaldoli F. Ricciardi, e non meno dalle testimonianze onorevoli di questo signore, il quale in materia d'opinione può servire di sicuro canone di credibilità: tanta è la sua scienza e la sua probità. Premetto a tutto ciò che ho da dirle in risposta alla sua gentilissima lettera, che io sono tormentato abitualmente da una cruda affezione nell'ipocondrio, talchè mi confonde non poco l'intelletto, e mi turba e sconvolge l'immaginazione. Ciò fa sì, che io non posso più applicarmi ad alcuna cosa, nè guadagnarmi il pane con la mia professione di maestro o pubblico o privato di alcuna scienza o di lettere. Aggiungansi certi ordinari balestramenti di fortuna, per cui se il conte Ricciardi non mi avesse offerto graziosa e generosa ospitalità nel seno della sua stessa famiglia, io sarei cacciato in uno spedale publi-

co, e condannato a ricorrere alla pubblica commiserazione. Da ciò risulta, che apparentemente, e riguardo ai comodi della vita, io sono felice: ma realmente quanto alla mia interiore esistenza io sono infelicissimo, perchè la sensazione ipocondriaca che soffro, non solo mi tiene sempre afflitto, ma distrugge l'effetto delle buone e gradevoli sensazioni, che non mi mancano, e che io riconosco, ma non gusto: e non solo non le gusto, ma spesso cambiano di natura, e divengono noiose e sgradevoli. Ho premesso questa notizia del mio stato per trovare scusa e perdono presso la sua gentilezza del cattivo carattere di scrittura, e della cattiva composizione ancora della lettera stessa. In Firenze nel 1761 mi fu imposto il nome battesimale di Jacopo: ma poco più di tre lustri dopo mi fu cambiato in Urbano, quando entrai nell'ordine delle scuole pie: nome che dopo ho sempre ritenuto, anche uscito dal detto ordine per breve speciale della s. m. di Pio VI nel 1796.

La prima idea, che mi si è presentata leggendo la graziosa di lei proposta, è stata sinceramente quella di ringraziarla col no di risposta: cioè di pregarla a lasciarmi nell'oscurità in cui sono, e in cui merito d'essere presso i posteri, i quali avran ben poche prove e di poco momento della presente mia fama, o piuttosto reputazione nel fatto delle lettere e delle scienze. Io medesimo nella mia non mentita meraviglia ne ho cercato i motivi, che non possono essere nelle mie produzioni d'ingegno. Credo per altro d'averli trovati, primieramente nell'essere io stato professore di matematiche nel collegio Tolomei ed università di Siena per circa dieci anni: poi in Francia nella numerosa e celebre scuola di Soreze in Linguadoca, fre-

quentata da circa 600 alunni e studenti in quel tempo: e verso quel torno nel liceo di Tours per un anno solo, e finalmente in Milano dal 1808 al 1813. Ho dunque avuto molti scolari in Francia e in Italia, e certamente ho procurato sempre d'esercitar la professione con tutto lo zelo: e questo forse nella memoria de'miei scolari ha supplito alla poca profondità ed estensione di dottrina. Deduco il secondo motivo della mia reputazione letteraria da non pochi miei articoli critici, di letteratura, scienze ec. ec., inseriti nel poligrafo di Milano, nell'antologia di Firenze, nell'enciclopedia di Napoli, nell'arcadico di Roma ec. Io non ho amato mai di nascondermi, e li ho tutti sottoscritti; e questo sistema, se mi ha dato qualche dispiacere per una parte, mi ha compensato dall'altra con l'approvazione di molti. Forse è dispiaciuta qualche volta la mia maniera di giudicare: quasi non mai quello di scrivere il giudizio che pubblicava.

Tutto ciò è bastato, mio pregiatissimo monsignore, a procacciarmi una reputazione contemporanea: ma non può procacciarmi la posterità. Si domanderanno le prove ancor viventi per meritarmi un luogo fra gl' *illustri* italiani. Ed io ne lascio sì poche e sì deboli, che con tutta l'amichevole eloquenza d'un biografo non persuaderanno i posteri. Ecco in fatti le prime cose che posso accennare da me pubblicate:

I. La soluzione d'un problema d'analisi sublime inserita negli atti dell'accademia dei fisiocritici di Siena, parmi verso l'anno 1790 o in quel torno.

II. La mia lettera al cav. Petroni sull'opera del cav. Monti *Proposta* ec. Stampata qui in Napoli, e dal Silvestri in Milano.

BIOGRAFIA DI U. LAMPREDI 341

III. L'ultima mia lettera scrittagli dopo che fui afflitto da un colpo di nervi da Ragusa, quando quel colpo non avevami ancora condotto allo stato miserabile di nullità, in cui mi trovo adesso. Questa lettera sulle traduzioni in generale, e in particolare sopra quella divina dell'Iliade del Monti, fu stampata dal Silvestri a Milano. Una sola copia, che ne aveva, l'ho mandata al mio veramente *illustre* amico cav. Angelo Maria Ricci, pel quale le manderò ancora queste poche righe.

IV. Se poi ella volesse dar qualche cenno della mia versione poetica dell'Iliade, intrapresa 40 anni sono, prima cioè che comparisse quella del Monti, ella può intendersela con codesti illustri scrittori nell'arcadico, Biondi e Betti, a' quali ho scritto sopra questo mio lavoro inedito, ed ho mandato un saggio per averne il loro giudizio. Io l'avevo ripreso in quest'estate, non perchè lo meritasse dopo il perfetto del Monti, ma come un palliativo rimedio del mio tristo e malinconico soffrire: e voleva pubblicarne qualche canto dopo uditone il giudizio, solo per indirizzarlo al mio benefico ospite, che sembrò dargli qualche pregio. Ma in quest'autunno io sono peggiorato: e di palliativo è divenuto accrescitivo delle mie sofferenze fisiche, e per conseguenza morali.

V. Se non mi fossi trovato in uno stato sì miserabile e tristo, avrei qui pubblicato una mia memoria diretta a migliorare gli elementi della geometria euclidea sulla teorica delle *Perpendicolari, oblique e parallele* ridotte ad un medesimo principio; e benchè io non possa indurmi a dare alcun pregio alle altre cose mie, pure confesso, che ne concedo alcun poco a questo lavoro. Io l'ho mandato a

Firenze perchè sia veduto da un intendente della materia, amico mio, e dal cav. Fossonbroni, noto come maestro nella scienza matematica. Forse vivrò tanto da poterlo colà pubblicare, perchè credo che lo meriti: ma posso ingannarmi in questo stato in cui mi trovo. Questo solo lavoro mi potrebbe render noto alla posterità, e dare una qualche apparenza di merito alle lodi che ho riscosso dai contemporanei pe' sopradetti motivi.

Riguardo a carichi, onori ec. io non vanto se non quelli di professore di scienze, eletto in Francia, e in Italia a Milano. Mi rido poi, mi vergogno, e mi pento d'essere stato pur uno dei tribuni della mitologica repubblica romana: e solo risparmio questi sentimenti per essere stato eletto uno dei membri dell'istituto romano formato da Monge, benchè io fossi forestiero. Tutti poi vanno a cadere sulla necessità, in cui mi trovai, di scrivere nel monitore romano: al che fui astretto per condizione impostami, dopo un bando in Roma intimato a tutti i forestieri specialmente ecclesiastici, se io voleva restare in Roma, ed esser fatto membro dell'istituto. Il celebre E. Q. Visconti fu il mediatore e l'intercessore. Del resto in tutti que'miei articoli ho ed avrò dette molte sciocchezze e spropositi in politica: ma non rispetto al papa ed alla religione, come da qualcuno sono accusato. I miei articoli sono tutti sottoscritti, e non debbono addossarsi a me gli spropositi degli altri non sottoscritti. Checchè sia di ciò, poniamoci sopra un velo di scusa, e di perdono se è possibile: e passiamo a un' altra cosa, di cui la prego nel caso che non ami ella meglio di tacere di me: il che sinceramente mi sarebbe più gradito.

BIOGRAFIA DI U. LAMPREDI 343

Come biografo de'suoi contemporanei, ella avrà letto le precedenti biografie. Mi ricordo che 15 o 16 anni sono ne uscì una in francese, nella quale si diceva, che io venendo a Napoli nel 1813 ero stato fatto parroco. Il che fece ridere tutti i napoletani, che mi conoscevano: e ne risi anch' io. Seppi poi che l' articolo era stato compilato da un emigrato francese che mi conobbe a Milano, e non so perchè era nemico mio e di Lamberti mio amico e collega nel poligrafo. Ella mi farebbe un gran piacere correggendo questa falsità, e dicendo ch'io venni a Napoli dopo la caduta di Milano, appresso l'invito del principe Pignatelli Strongoli, per assistere all'educazione *letteraria* del suo figlio: e che in questo impegno particolare sono stato dal 13 fino al 21, epoca nella quale fui bandito da Napoli. Questo bandimento poi fu accennato in un'altra biografia francese pubblicata 6 o sette anni fa. A me non importa che sia stato mandato alla memoria de'posterì, i quali sapranno bene che in tempo di rivoluzione popolare ne può esser la vittima chiunque: come in tempo di bufera cascano i tegoli dai tetti, e uno di essi può cadere sulla testa d' un pacifico camminante per la via. D' altra parte tutti i viventi napoletani e l' attuale ministero, alla testa del quale è il cav. De Medici, sanno bene che io non era nè *carbonaro*, nè scrittore nella così detta Minerva Napoletana, come spacciò e m' accusò allora il famoso duca Mollo, conosciuto con questo nome quando era improvvisatore, e poi sotto quello di duca di Lusciano, quando in quel tempo salì in carica di ministro scrutatore del carbonarismo. Egli colse quell' occasione per vendicarsi di me, creduto da lui autore d' un articolo critico

inserito nel poligrafo di Milano riguardante certe sue illegiadre e sporche anacreontiche, stampate in Parigi, parmi nel 1808: e fece uso empio e maligno abuso del sua carica. Ciò, come ho detto, ora è noto a tutta Napoli, e al governo stesso: ed io sono tranquillo. Se dunque ella, notando ciò che si dice in detta biografia, accennasse semplicemente non essere stata politica la cagione del bando, ma effetto di turpe vendetta particolare, mi farebbe un caro piacere: perchè mi ricordo di errori, ma non di delitti. Finisco con una preghiera di cosa, che più di tutte le altre mi premerebbe: ed è che nel fine dell'articolo ella accennasse il mio miserabile stato di vecchio, povero, e malato di tormentosa affezione ipocondriaca: e che in tale stato sono stato graziosamente invitato a generoso ospizio dal conte Ricciardi nel seno della sua buona famiglia, in una deliziosissima campagna. Il che se non ha giovato al male mio fisico finora, ha pure giovato alle morali sue conseguenze. Nè chiedo questa osservazione, o notizia biografica per lui, ma pel mio cuore, e per quello di molti miei amici, che mi concedono ancora una porzione della loro stima.

Del resto io la ringrazio di nuovo della fattami comunicazione: ma ripeto, che se mi espungerà dalla sua nota, mi farà un vero piacere: e che io non terrò in pregio il suo lavoro, quanto a me, se non in quanto ella avrà avuto la compiacenza di adempiere alle due o tre preghiere, che ho ardito di farle. Se altre notizie particolari ella volesse, me le faccia passare pel cav. Ricci, che so essere con lei in corrispondenza. Io non so s'egli sia da stimarsi come letterato e poeta, o come amico. So che nel primo è sommo, nel secondo unico. Le auguro buon successo nella sua in-

BIOGRAFIA DI U. LAMPREDI

345

trapresa, e senz'altri complimenti mi dico con la dovuta stima ed ossequio

Suo devotissimo servo
URBANO LAMPREDI.

AGGIUNTA DEGLI EDITORI

Nel giorno 22 del mese di febbraio 1838, alle ore 9 della sera, Urbano Lampredi cessava di vivere in Napoli. L'accompagnavano al sepolcro spontaneamente parecchi ragguardevoli personaggi, e buona mano di giovani, che come furono l'amor suo in vita, così vollero gli ultimi onori rendergli morto. La nobile congregazione di s. Ferdinando l'ascriveva tra i suoi fratelli, appena ciò venne proposto dal vicesuperiore cav. Alfonso d'Avalos, e si addossava la cura e le spese de'suoi funerali.

« Urbano Lampredi, dottissimo ellenista e matematico, onore delle lettere italiane, critico severo ed assennato, vissuto amico de' più celebri uomini de' tempi suoi, onorato in tutte le parti dell'Europa che visitò, moriva povero qual visse, contento della sua povertà in mezzo alle angosce di una afflitta vecchiezza, comprovando col suo esempio che le virtù del cuore e della mente sono le migliori consolatrici del saggio infelice. » Con queste parole il chiarissimo Emmanuele Rocco poneva fine ad un bel articolo necrologico inserito nel *Lucifero*, giornale scientifico che si pubblica in Napoli, anno primo n. 7.

L' illustre poetessa estemporanea Rosa Taddei

pubblicava nel Poliorama pittoresco, altro giornale che vede la luce in Napoli, tom. 2 carte 233, un suo canto in terza rima a lode del celebre toscano, preceduto dal ritratto di lui.

Un articolo biografico del Lampredi s'inseriva, lui ancora vivente, da Felice Bisazza nell'*Omnibus*, esso pure giornale napoletano.

Le ultime occupazioni del Lampredi, come nota il Rocco citato di sopra, furono le lettere filologiche dirette all'intendente Saverio Petroni, pubblicate in Napoli e ristampate dal Silvestri in Milano; una lettera al Monti sulle bellezze della sua traduzione dell'*Iliade*, lettera scritta da Ragusa nel 1825, e che il Maggi fe' pubblicare in Milano con altri opuscoli a quella traduzione relativi; le versioni di Oppiano, di Arato, di Trifiodoro, di Apollonio Rodio, di Omero. Delle quali versioni alcune pubblicarono i suoi amici, altre rimangono inedite presso il sig. Pietro Cerretani, a cui volle confidare tutte le sue carte, e che speriamo doverne farne buon uso. Ancora corredò di note i due primi volumi delle opere rare ed inedite del Monti, che venne in parte ristampando il Tramater in Napoli: note preziose per la storia letteraria de' tempi suoi. Pubblicò inoltre una nuova teorica delle parallele, tentando di fare sparire dagli elementi di Euclide il neo del *quinto postulato*: opera due volte fra noi messa a stampa, e di cui con lode tenne discorso negli annali civili il ch. Vincenzo de Ritis: e non vi ha foglio letterario, venuto in qualche fama nel regno delle due Sicilie, che di qualche articolo suo non siasi alcuna volta adornato.

Aggiungeremo alle opere soprannotate altre minori del nostro autore, e sono le seguenti:

BIOGRAFIA DI U. LAMPREDI

347

1. Alcune versioni di favole russe inserite nell'opera che ha per titolo: « Fables russes tirées du recueil de M. Kriloff, et imitées en vers français et italiens par divers auteurs ec.; publiées par M. le comte Orloff. Paris 1825, tomi 2.

2. Lettera al prof. Salvatore Betti intorno ad un passo di Euclide. Nel tomo XL del giornale arcadico, ann. 1828.

3. Aiace, tragedia di Ugo Foscolo con osservazioni critiche dell'ab. Urbano Lampredi. Napoli presso Borel e com. 1828.

4. Parafrasi di salmi 15 in terza rima, e sonetti. 4.º Napoli tipog. della società filomatica 1831.

5. Lettera apologetica di Urbano Lampredi, seguita da alcuni articoli e dialoghi letterari estratti dal *Poligrafo* milanese, in risposta ad un articolo oltraggioso intitolato: *Ugo Foscolo*: pubblicato nel giornale inglese *Foreign Quarterly Review*, e riportato tradotto in francese nella *Rèvue Britannique*, che si pubblica a Parigi, num. 2, aout 1830. Napoli dai torchi del Porcelli 1831.

6. Versi in morte di donna Luisa Giacinto Ricciardi contessa di Camaldoli, con lettera del cav. Angelo Maria Ricci a monsig. Carlo Emmanuele Muzzarelli. Roma tip. Boulzaler 1832: Contiene i 3 seguenti sonetti del Lampredi:

« Volesti, eterno Iddio, chiuso il mio petto ec. »

« E se quaggiù nel suo corporeo velo ec. »

« Piangono e padre e figli; e al nostro pianto ec. »

e il sonetto:

« Diletto amico, è giusto il tuo dolore ec. »

di monsignor G. E. Muzzarelli al Lampredi.

7. Carme genetliaco di Gesù Cristo, inedito, di Scipione Capece, volto dagli esametri latini in endecasillabi italiani col testo latino, e lettera d'indirizzo a monsig. Scipione Capece Latro; e lettera e prefazione latina di quest'ultimo. *Neapoli ex Porcelliana typographia* 1833.

8. Risposta alla lettera di Ferdinando Ranalli, per la sua versione del I.^o canto dell'Iliade. Nel tomo LX del giornale arcadico.

9. Lodovico Ariosto, Egloga italiana in gran parte inedita:

Vincenzo Monti, Ode inedita trad. dal greco:

Luigi cav. Lamberti, Versione inedita di un' elegia di Solone:

Urbano Lampredi, Traduzione della epistola II, lib. I di Orazio.

Queste produzioni furono pubblicate per cura del Lampredi con note eruditissime, e lettera a Pietro Manni. Napoli 1835.

10. All'onoranda memoria di Luisa Ricciardi nata de'marchesi di Granito, contessa di Camaldoli. Lettera encomiastica indiritta ad Angelo Maria Ricci cavaliere del S. O. G. da Urbano Lampredi. Seguono alcune cantiche religiose o parafrasi di alcuni salmi, già pubblicate dallo stesso autore, e dedicate alla contessa di Camaldoli, lei vivente. Napoli dalla tipografia del Porcelli 1832. Le cantiche hanno il seguente titolo:

« Cantiche religiose tratte da'salmi di David dall'abate Urbano Lampredi. Napoli dalla tipografia del Porcelli 1832. »

